

ואומר כי מש שאמר לו איכס סיה להורות לו
עלם שחאו במקום הנכבד אשר נלעווה
עליו לעבדו ולשמרו, כי אם סיה עובר על דברי
האל בזולת זה המקום לא סיה חנאו כ"כ חמור
והיה לו להשכיל ולהיות מתבונן איה מקום כבודו
ושכינת עוזו כי אם בנן עדנו ולא סיה חוטא,
וזכו הנרלה בזמרו איכס, סיה לך להביע את
מקומך והוא בנן עדן והוא מקום מנוחתי כדי
שלא תחטא, ולזה קרא אותו קודם ואמר לו
כמדבר אליו איכס שכתוב ויקרא אלהים וגו', ומה
שאמר אלם הראשון ואורח כי עירוס אנכי
ואחבא, לא סיה נחבא שלא יראהו האל ית',
אלא מפני כבוד קול שכינתו סיה נראה לו בלתי
הגון היותו ערוס, וסהתחבאות סיה כמכסה לגופו
בסיות מלא כל הארץ כבודו, כי אפילו בזילוי
הראש אסור לייך משום מלא כל הארץ כבודו,
וזכו מה שאמר הכתוב ויתחבא האדם ואשתו, מפני
ס' אלהים, הרלון מפני כבוד שכינתו יתב' כמו
שכתבתי: ומה שאמר הכתוב מי הגיד לך וגו'
המן העץ וגו', הרי סיה גלוי לפניו כי אכלו מן
העץ ושלא הוגד לו סהיה עירוס אלם שפסקו
עניוהם וידעו כי עירומים סיו כמס"ה ויאכלו
ותפקחנה עיני סהיהם וגו', ואפשר לפרש הכתוב
שאמר לו האל יתב' מי הגיד לך כי עירס אתה
אלא שמן העץ אשר לוייתך וגו' אכלת, ועל כן
השיב לו האלם אשר נתת עמדי סיה נתנה וגו',
לא השיב לו מי הגיד לו ולא שאכל מן העץ אלא
על קדימת הידיעה לו ית' שאכל אמר שאשתו סיה
שנתנה לו וגו':

ובמה שאמר הכתוב למה חרה לך ולמה נפל
פניך, סיה יודע שעל שלא שעה אל מנחמו
הוא שחרה, אלא שאמר שלא סיה לו טעם ודין
לחרונו ולנפילת פניו: ומה שאמר ס' אל קון
אי הבל אחיך ולא אמר לו על סהרגת את הבל
אחיך ארוור וגו', הוא על כי לא נלעער אחר כך
על הריגת אחיו ולא נכמרו רחמיו עליו. וזהו
שאמר אי הבל אחיך אין אתה מלעער על אחיך
שאינו צבולס, ומה שהשיב קין לא ידעתי הסומר
אחי אנכי, סהיה נראה היותו מושב שלא סיה
יודע האל ית' סהרג הוא את אחיו, סהיה הכוונה
כמתנלל ואומר טעיהי שלא ידעתי סהיה רצוי לי
לשמר את אחי שלא להורגו:

פרק ארבעים

והראיה הלקוחה מן סקבלס על ידיעת ס',
סיה בידיעתו הדברים העתידים
והנסתרים, כי ידיעת הדברים סהוים ונגלים
אין לורך להביא ראיה לא סכלית ולא סחויית ולא
מן סקבלס, כי בראויו ספלים יודעים ומשנים
מה שלפניהם כל אחד כפי ידיעתו וסגהוה סב"ח
יודעים צבצעס מה סהוא מאכל להם ואוכלים
אותו

להוליא לפועל יותר ממה סיה לו בכה, וכמו
סצדברים סגשמים שלא יוכל האדם או סב"ח
לעטון יותר ממה סבכחו, ומסערת כחו וסיה
כודע מה שיטעון בפועל, מן צדברים סכליים
לא יוכל להוליא לפועל מה שאינו ככחו ומידיעת
סכה וסיה נודע ספועל, ואחר סהאל ית' יס לו
כה ויכולת על כל מה סברא ויותר לאין סכלית,
אם כן סוא יודע בכל בידיעת עלמו וכחו, ואף
סעהיד לסיות, כיון סהוא נמשך מכה יודעו
בידיעת כחו ויכלתו, וכל זה סוא ראהי מן סהכל
על סידיעה:

והראיה מן החוש סיה מכל ראיות סהסגהה מן
החוש, כי סהסגהה סיה על סקדמה
סידיעה, וכן מן סראויות סיש על אשר לא יפול בו
ית' סוס סיני, כי אחר טייע האל לתבדך כל
סדברים כסברחם לא ספסק ידיעתו כי לא יפול
בו סוס סיני, וכן אם לא סיה יודע כל סדברים
סעתידים עד סהיו סיה בו סיניו ס' כשידעס,
זראיו כי אדם סראשון ידע כי האל ית' ראה
יודע שאכל מעץ סדעת כשאמר לו המן העץ וגו',
וגם סהיה יודע מה סעתיד לסיות כשאמר לנחם
ואיבה אסתי וגו', ולאשה אמר סרה ארבה
עלצוכך וגו', ולאדם אמר כי שמעת וגו' ארוור
סאדמה כעצוכך כעלצוכך וגו' וקון ורדרר וגו', כל
סדברים כשאמר לו סעתיד ראס סוא ותולדותיו,
וכן ידע סברג קין את הבל אחיו וידע מה סהיה
לעמיד כנקמתו אשר יעד לו כענשים יוקס,
יודע וראה כי רבה רעת האדם בארץ וכי נח סיה
לדיק המיס וסינלל סוא ואשר אהו כחבה, וידע
מה סיומו בלבס לעשות דור ספלנה וסיפילס
הסס, וידע יוסר לבב אברהם אבינו וסיהיה לגוי
נגול וכברכו בו כל מספחות סאדמה כמו סהיה
לעמיד, וידע לקיחת סרה בית סרעם ונגע אוחו,
יודע נתינת הארץ לזרע אברהם וסימת זרעו
כעפר הארץ, וכן כל היעודים כצחורה סהודיע
אותם קודם היותם ונקיימו, סס ראהי חוסיית
ססוא ית' יודע סעהידותו, וידע ושמע זעקת סדוס
ועמורה, ולקיחת סרה אל אבימלך, וידע סכלו
סמים מן סחמת סנתן אברהם להגר, וכן כל
סדברים סזוכרו כצורה ידיעת סהי"ת עליהם סס
ראהי מן סחוש על ידיעתו בכל סדברים וככל
סזמנים, וכן אמר רבי יוחנן כסנהדרין מסוס
רשב"י מנין סהקב"ס מהיה מהיס ויודע מה סעתיד
לסיות סאמאר סיך סוכב עם אבותיך וקס סעס
הזה וזנה:

וראו ייטב קלת מהכחובים אשר כפי פשטם
מורים סיך כוונה זו, וסאחד מהס סוא
אמרו האל ית' ללדס סראשון איכס, והוא סהיב
את קולך שמעתי ואורח כי עירוס אנכי ואחבא,
סנראה כפי סעטו סהוא ית' סיה מסתפק בקיום
עמידת אדם סראשון, וגם סוא חשב להסתחבא
ממנו שלא יראהו כמו שאמר ואחבא:

אותו, ויודעים שאם ילכו כמו אש יכו ואם ילכו דרך גומן בו יפלו וזכרתיכם מהם, וידיעה זו היא טבעית לידע ולזה ישאוו כולם בידיעתן זו, ואין חוספת לידע לזה על זה כל שכן מין אחד, והמין האנושי יש לו ידיעה על הטבעית וידיעה אחרת שלמה מלד השכל והחושים הפועלים על ידו והיא ידיעת הדברים בסבותם ומה שימשך מהם, כי ה"ח לא ישמר כי אם ברעותו האש או הדבר המזיק אבל כשחזר למקום האש והיה כזה כבר לא ישער אם נתקרר חמומו ויוק, והאדם יזכור וישער הזמן המועט שראה האש בוער במקום ההוא וישמר מחמומו, ובכיוולא בידיעות אלו ישחוו דעות האנשים אלו מאלו, וכן בזהר הידיעות הפעילויות אלו מאלו, ומפני ההתחלפות שיש לאנשים בידיעות אלו הבלתי טבעיות לריכים לימוד זה מזה בזומוניות ובחכמות, משא"כ בידיעה הטבעית של צע"ח:

ורבנה האדם החומרי יודע מה שהוא רואה ויודע ומבין בחושיו דבר מתוך דבר אחר, כשראה עשן וילא מתרובה יודע שיש תחתיו אש גם כי אינו רואהו, גם כששמע קול רגזון דופק על הפתח יודע שרגזון הוא בפתח גם כי אינו רואהו, כשמריח ריח צוּסם ידוע לרוב בכנפיו יודע כי יש שם הצוּסם ההוא גם כי לא רואהו, כשטועם טעם פת חמים יודע כי הוא פת חמים גם כי הוא באישון לילה ואפלה, כשממשש כעור באפלה יודע מה שממשש אם הוא חם או צנן בזה ראות, וגם בדברים השכליים יודע ומבין דבר אחד שלא ראה מדבר שראה, והאדם יודע ומבין הגמטון האדם יליר כפוי ית' כן, אין לורך להביא שום ראיה על הצורה ית' כי ידיעתו באלו העינייני' היא שלמה בתכלית השלימות ביום הבראה, ומה שהוא נסתר לנו ומסופק לעתיד הכל לכוי וגלוי לו יתברך, כי חושי האדם להיותם גשמיים אינם משיגים אלא השגה בלתי שלמה בדבר הגשמי שלפניהם, והשגת השכל הוא יותר מעולה שידע הדברים בשלימות ובמופת גם כמה שאינו לפניו, וכמו כן ויותר נשער ידיעת הצורה ית' יתברך בכל הדברים, כי הוא צראם יודע שבה התחלתם וזכרתיכם והוייתם והספרם, כמו שהזכרתי יודע חומר הדבר שחמומו ליייר הכלי אם יתקיים זמן הרבה או מועט, והקונה הבלתי בקי בו אינו יודע, כן הצורה ית' יודע כל הדברים מלד שבראן אם יתקיימו לעתיד זמן הרבה או לא, ומכיון יותר לדעת השעה והרגע אשר בו יסדו ומה שיקרה להם קודם בכל זמן קיומם, וכמו שתמון אחד ידוע למטמניו ונעלם מעיני כל חי זולמו, כן הדברים הנעלמים מן האנשים גלויים לצורה ית', כי סבות התעלמות אותם הדברים מעיני האנשים אינו בצורה, אם סבת התעלמותם היא שלא ראה הצורה ית', הוא הרואה כל הדברים ולא יתעלמו צמטן, כי ראיית האדם היא ע"י חושים גשמיים

לא תשיג כשים מתוך מזדלי, וראיית הצורה ית' שהיא עלמית אין שום מתוך מזדלי צינה לדבר הבראה, כי אפי' באנשים מן שראייתו חזקה לופס ומבית מתוך ידיעה דקה ולמרחוק יותר מחברו, ואם סבת התעלמותם הוא שראו ושכחו, אין שמה לפני כשא כבודו, כי זכירת האדם היא על יד כח גשמי וצארוך הזמן הנטל, והשכחה מלויה בזקנים, וזכירת הצורה ית' הדברים אינה בזה גשמי ולא תשכח, וכן ראיית הצורה ית' יתברך היא מתמדת, כי האדם הרואה בחוש גשמי תפסק ראייתו לעתים כשישן או כשלא יביע בדבר ההוא או לא תהיה לפניו, מה שלא יקרה דבר מזה בראיית הצורה שהיא עלמית ואין לה שום סבת תפסק, כי סבת ההעלם הנופל בכמו אלו הדברים אינו מלד עלמם שהן נעלמות ונסתרות, אלא מי שלא ראה ולא ידעם, כי מי שיאמר מעיר אחת ביום אחד ללכת לעיר אחרת רחוקה כמו ששם ימים, ויודעים בני העיר שיאמר ממנה וידעו ויאחזו שכליל צ' הוא במלון פלוגי הידוע שמגיעים לו ביום אחד, אם לא יקרה שום מקרה, וכן בשאר הלילות, ושיגיע למחוז הפלוגי ביום ששי, ובני העיר שבה אליה לא ידעו דבר מזה עד הגיעו אליהם, ואם היה אומר אדם אחד מגיד העיירות פלוגי הוא במקום פלוגי עתה היה מגלה דבר נסתר לבני אותה העיר, ואם היה אומר מיום א' פלוגי יהיה פס ביום שבת היה מגיד דבר עתיד, גם כי הוא ידוע לכל בני העיר שראו שיאמר משם, ואם היה שואל נעלם מכתם האנשים אפשר שיהיה נגלה לכמה אנשים, כמ שכן שהוא נגלה לצורה ית' צ', כי כל העולם לפניו, ואין לו סבה מונעת הידיעה, ואין ידיעתו בדברים נעלמים ועתידים כאלו דבר נפלא לצורה ית', שהעולם כולו לפניו, כמו שאינו דבר נפלא למי שראה שיאמר פלוגי במקום פלוגי שיאמר שגיע למקום פלוגי ביום פלוגי ולא קרה שום מקרה שיפסוק הנעוה וכיון היום והשעה: ורבבו כן בידיעת הדברים העתידים והנעלמים מלד עלמם שהם כדבר נפלא לפני האנשים אינם דבר נפלא לפני הצורה ית', כי מן האנשים והחיים יעלם אמיתות חוכן נגלגלו השמים ונבצאותם ואם יש צמטתן וילא מרכז או נגלגל הקפה והשכלים הנפרדים כמה הם ואם הם מניעים הגלגלים וכיוולא בדברים העמוקים האלו שזה אומר בזה וזה אומר בזה ואינו ידוע מי מתוון אל האמת, ומן הצורה ית' לא יעלם דבר ודע אינם דברים עמוקים אלא אלה כמו שהאדם יודע ומשיג אמתה מה שלפניו מבלי שום ספק ואין בידיעה זו מעלת ידיעה כי הוא דבר פשוט, כמו כן ידיעת אלו הדברים הוא דבר פשוט לצורה כיון שהם מסודרות לפניו כמו שבראם ואין לפניו דבר נעלם ונסתר: ורבבו כן בדברים העתידים שאין שום ידיעה מהם לאנשים ואפי' לחכמים כי אם בדרך חכמה שדים שיהיה כן או לא יהיה כן, אפי' שלעמשים

מושגים לרוב האנשים, והדברים הדקים והרוחניים אין הדברים הגסים וגשמיים מסך מזדיל לפניהם. והנה דניאל כתבנו בו והסיו לדניאל ורמו לנובא וגו' והתית אבן חדא ושומת על פוס גובא ותתמא מלכא וגו', ולא היחס מסך מזדיל למלאך שאמר דניאל אלהי שלח מלאכיה וסגר פוס אריותא וגו', וכל שכן אלל הבורא יתב' שאין שום מסך מזדיל לפניו לראות מה שבמובו, וכמו שהאדם רואה יודע פעולת הכלי כשהוא פועל כן האל ית' רואה יודע מחשבת הלב, כי הוא בורה אלהי לבין והכליות ליעז והזבניה, והעלה שאדם מושב בלבו וכליותיו היא דבר שכלו, והשכל הפשוט יודע אותה אחר שאין מסך מזדיל לפניו, וכמו שא"כ אם יסתר איש במסתחים ואני לא אראנו כאם ה', ועל דרך זה שידע שמואל הנביא דרך נבואה מה שידברו לשאלו האנשים שימלא בדרך :

וגם הדברים העתידיים שיודיע הבורא ית' קודם הוייתם ולאחת לאויר העולם ואינם מסודרים מפאת המערכת אלא בהשגחה מאתו יתב' אלא בשכר ועושה פרימי או כללי, יודעם הכל יתב', בידיעת היותו בני האדם העתידיים להתפנות כפי סדר התולדה ומה שיעשו, אם רחויים להציה עליהם טובה ידע שיצירה וכן להפך, כמו שידע שהשחת הארץ לפניו בזמן נח ושיציה עליהם את מי המבול, ושאחר זה יהיו כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים ויאמרו איש אל רעהו הבה נבנה לנו עיר וגו' ויפך אותם משם על פני כל הארץ, והודיע לאברהם אבינו שיהיה לו זרע ככוכבי השמים ויירשו את הארץ ויהיו גרים קודם באתר לא להם וגו', וגם את הגוי וגו' ואחרי כן ילאו ברכוש גדול, וכל הענין כמו שהיה, וכמו שהעידה התורה שידע כל מה שאמר לאברהם ת"ל שנה קודם, כן ידעו משעת זריחת העולם וקודם זריחתו, כי לא נולדה שום סבה לשידענו ת"ל מן השנים קודם היותו ולא אלפים או יותר, וכן מן הראוי שהיה יודע יותר קרוב מן מזריחת העולם, והוא ענין דור המבול ודור הפלגה, וגם מה שאירע לדור המבול הודיע לנח הרבה מן השנים קודם שימחה את האדם אשר ברא : ובר' לר"י מאמין ומפסק בחדות התורה שהודיע לנח ולאברהם אבינו כל מה שהיה א"כ אשר ממנו וכיוצא בו נוכיח כי הוא יודע כל העתידות, נביא לו ראים מן החוש, מן העושה והפועל מן שמיא האל יתברך על הרשעים אחר שהרשעו, כי אין אומה ולשון שתכחיש מה שהאל ית' ביציה את המבול מים על הארץ כמה שהיה הארץ לפניו בזמן נח, ושלוה לנח קודם כמה שנים שיעשה לו תיבת עצי גפר וכו', ולעשיית התיבה היה לר"י כמה שנים אשר מאז ידע נח והודיע לרבים שיציה האל ית' את המבול מים על הארץ, ואם הודיעו האל יתב' ענין המבול קודם היותו זמן מה, ולדעת רז"ל ק"כ שנה קודם, א"כ הים יודעו

שלפעמים הם מכוונים אל האמת הוא כדבר נפלא ועמוק אללם, מה שאינו כן אלל הבורא ית' כי הוא יודע איכות הדברים מזמן שבראם ומה שיקרה בהם עד סופם כפי מה שסדר הנהגתם בשעת הבריאה, וכמו שיודעים קלת האנשים בשעת הערב שמש בכל יום שיחזור ויזרח במזרח לסוף שעות וחלקים קלובים כפי מדישי השנה, ויודעים שמתקופת ערב ועד תקופת המזו יתקלרו הגילות ולל העמוד בחצי היום, ומשם והלאה יתארכו, כן הבורא יתברך יודע כל מה שימסך בעולם השפל מסבוב הנגללים ומהלכי הכוכבים משעת שבראם והיציבם על מחוכמתם, ויודיעתו שלימה ולדקת כלל הדברים הנעלמים והעתידיים יותר לאין ערך מידיעת החכמים בכמו אלו הדברי' שהם עתידים להיות ע"פ אופני הנהגתם בכל שנה ושנה, גם כי היא ידיעה קלה :

וציירנו ידיעת האל יתב' בכל הדברים הנגלים והנעלמים ההווים והעתידיים בעולם השפל שיכול לידעם, גם כי היתה ידיעתו דומה לידיעתו, שלא ילרק כל זה כי אם בידיעת העתידות והנעלמות שהן מסודרות כסדר זריאתן כפ"מ, לא לעתידות הכלתי מסודרות ולא נמשכות מדבר מה, ולא נעלמות כידיעת מחשבתו של בני אדם וכיוצא בדברים הנעלמים, כמו מ"ש שמואל לשאלו (ש"א י') בלכתך היום מעמדי ומלאת שני אנשים וגו' ואמרו אליך נמלאו וגו', וב' האותות האחרים, כי גם שנאמר ע"פ הידיעה הדומה לידיעתו שראה האל יתב' מן השמים ב' האנשים ביום ושער בהשערות שימלאו אותו בצללם, וע"ד זה ימלאוהו ג' אנשים עם מה שיו נושאים בזיוון חבור ושיפגע בחבל נביאים יורדים מהשמים ואמר כל זה לשמואל שיאמר לשאלו, או שהוסיף חוש ראייתו בזיומו נקרא רואה עד שהוא ראם ושער המקום שימלאם וכיון לאמת, אבל מה שאמר שיאמרו לו נמלאו האותות וגו' והנה נטש וגו' ושישאלו לו הג' לשלום ויתנו לו ב' לחם ושיללח עליו רוח ה' ושיהנבא עם חבל הנביאים, כל ידיעות, אלו אינם מושגות בידיעה דומה לידיעתו : ולזה נלייר אופן ידיעות אלו ובקרבם אל השכל, וגמלא כי ידיעת לבות בני אדם אלל הבורא הוא יודיעת האדם מה שרואה בעיניו, כי אין הכשר מסך מזדיל מלדעת מחשבתו, כי אפילו בדברים הגשמיים יש דברים דקים שאין הכשר והעור או היותם גם מהם מסך מזדיל להם, כמו שהאמר כי לחות המים ודקות הרוח נכנס בגוף האדם ואין הכשר והפסוגי מסך מזדיל להם, ומהו הים הטובע ומשם צלל אחד מהאבן או מעשה הכשר ויחמם גם הלא האמר שלא נגע בו ועבר החום דרך כל העוצי עד הלא האחר מלד דקותו, ובדלות זכי הפינים או שומת דבר ידוע בעיניו, וכמ"ש בברכות, משיג לראות גופי השדים גם כי אינם אלא מב' יסודות אש ורוח הגבלתי

הבאים והסין מאז בריאת העולם וקודם, כי באופן וסדר שיטתו בזמן שרשעו ויחזרו חס"כ למס שהיו מקודם, כמו שהיה בכל הזמנים שנוצרה האל ית' מהדורות הפושעים והמורדים בו: ויבאו שהיו יודע מה שיחטאו הדורות הבאים כן יודע מה שיחטאו הפרטים בפועל ובמחשבתו כמו שזכר, וכן כל מה שיחטבו ויעשו כלל לא פרט מה האנשים הכל לפיו לפניו ית' :

וגחזור אל הראיה הלקוחה מן הקבלה על ידיעת ה"ש"ת כל הדברים ההווים והעתידים הנגלים והנסתרים, וממלא הדבר מבואר בכל התורה ונביאים וכתובים, וכמו שראינו בתהלת התורה ובבריאת שיער האל ית' כל מה שנעשה בעולם מבריאת האדם עד מיתת מרע"ה וכניסת ישראל לארץ, הן מה שאירע לפרטיים אדם נח אברהם יצחק יעקב ובינו ולא זרעו, וכן מה שאירע לכלל דבור המבול והפלוס והדום, ושאר הדברים הנזכר בתורה ממה שנוגע לאומה ולזולתה במשך אלפים ותפ"ח שנים, ובקבלת נזכר שהודיע הדבר קודם היותו, וכמו שידע מה שזכר בכל השנים ידע ג"כ כל מה שאירע בעולם בחלו השנים ממה שלא הונרס התורה להזכיר צפירוס, ומה שאירע אחר התימת התורה גם כן, והשידה התורה על ראייתו וידיעתו כל הדברים שברא במה שראש כל אשר עשה כי טוב הוא בהוים ובעתיד, כי ראה שהיה טוב עתה וגם לעתיד בכל זמני הוית העולם, שאם מה שראש שהיה טוב לא היה אלא על ההוים לא היתה שלימה הטובה שבצמחי תמדת ולא היה נאמר עליה כי טוב, וכן ראה להוים ולעתיד כי לא היה טוב היות אדם לבדו ועשה לו עזר ולבאים אחריו זכר ונקבה בראש ויבדק אותם בהוים ובעתיד, ואחר המבול אמר זאת הנה הצרית וגו' את קשתי נתתי וגו', והיא אות ברית לדורות עולם כשאלו לדיק דבור, כי מאז ידע כי דבור שכולו חיוב יראה הקשת וצדורו של רבי יחושע בן לוי ולדיקים כיוולא בו לא יראה, וכמו שרמזו בכתוב שאמר (בראשית ט') את קשתי נתתי צען והיתה לאות ברית ביני ובין הארץ, ר"ל ביני ובין הדור הרע הנמשך אחר חומר הארץ, ואחר ודוריה לזכור ברית עולם ביני ובין כל נפש חיה בכל צבר אשר על הארץ, והוא דור הרשעים כמו שזכר, ולדיק להם טעם לכפל ואריכות כתובים אלו ואין כאן מקומו, וראה יודע כל מה שהיו עושים דור הפלגה בצנין העיר ומגדל, ומה שהיו מדברים שיעשו להם הם ומה שהיו חושבים במחשבתם עליות לרקיע ולסלמה בו, ודברים כללו שלא היו מביאים אותם מפיסה כדכתיב אשר יזמו לעשות, הרי שראש מלמעלה דבר שהיו עושים בגלוי והוא הצנין, ושמע מלמעלה מה שהיו מדברים, ואח"כ כתיב ויורד ה' לראות את העיר וגו' ואם לא ראה ושמע מלמעלה לא היה יורד לראות, וענין סירידה היא מפני שהם

יודעו קודם לזה הזמן מבריאת העולם וקודם, כי כולד שום סבה לשידענו שהודיעו לנו ולא קודם, וא"כ מה שנוגע בכל דור מזר הקודם לו עד דור המבול מבני נח שראו בחוש שנעשית חיבה אחת לשיגללו בה ממי המבול, נראה שנוגע להם קודם מלת ה' ית' שהיה יודע כל מה שיחטאו דרכם ושיביא עליהם את מי המבול ברשעתם כמו שזכר, וכן נודע לכל הדורות ענין יליאת מלכים וקודם יליאתם בזה משה ואחרן בשליחותו ית' ששלחם, ושההרהר בהם על כל מכה ומכה קודם בואם, ושלא יכלו החרטומיים לעשות מה שעשו הם ואחרו אלבע אלהים היא, וסע ידעו מפי האל ית', וכע שידע האל ית' נאקת בני ישראל ולעקבתם ואמר מאז להוילאים ע"י שלוחיו, היה יודע ג"כ מקודם כמו שנאמר, וכל זה הוא ידוע לכל אומה ולשון דרך כלל בלי עדות התורה שסעידיה כל הדברים שברא, ורמזה לחכמי התורה כמה דברים אחרים מן הנסים שהיו ולא נזכרו בצפירוס: וגם מן העונשים והספוריעויות שמיצא האל ית' לרשעים יש ראייה לידיעת האל ית' כל העמידות אפילו אותם שאינם מסודרים מפאת העמרכה, כינו שהתחת הארץ לפני האלהים ומילוי הארץ חמם מדור המבול, כי כל חלו המעש' הרעים ומחשבות לבם רק רע כל היום בצחירתם ששעלום מבלי שום מניע ומכירה וידעם האל ית' קודם שחבטם ושעשאו, מכיון שראוי שהעניש אותם ונפרע מהם בדברים נפלאים, כמו הבאת המבול לדור הרע ההוא והפלת דור הפלגה ומכות שהביאו על המלכיים שבראם, שהדבר ידוע ויזכר לכל העולם כי המבול בא דבור ההוא על מה שהרשיעו הדור ההוא, והפלת דור הפלגה על אשר יזמו לעשות, והמכות על אשר הרעו וענו לישראל, כי בזה כל העונשים האלו מיד אחר שהרעו הדור ההוא הרעות הידועות ולא קודם ואח"כ, והיה אורחא כי על מה שעשו בזה להם הרעה ההיא ולא מקרה היה להם, מזורף מה שהיו הרעות מיוחסות ודומות למה שהרעו ומעטו אשר היה ג"כ אורחא שבמדה שמדדו בה מדד להם האל יתבדק :

ובהיות העונשים הנמכרים בדברים נפלאים שהעניש ענע העולם וסידורו, אם לא היה ידוע לאל יתבדק מקודם בריאת העולם ששיחטאו צדויות הבאים ילטרך לשנות סדר הבריאה ליפרע מהם, לא היה יכול חס"כ ליפרע מהם בכמו הענין ההוא שנפרע מהם מיד אחר שהרעו ובהמה כנגד מדה כזכר, והיה לדיק לברוא שמים והארץ וארץ חדשה ומה תמח ליפרע מהם, ואחר שראינו שאין כל הדש תחת השמים ועל די מה שברא משעת הבריאה כוכבי השמים וכניליהם שינה את טבעם בעת ההוא ליפרע מהם ואח"כ חזרו לאיתנם, נראה דבר מבואר כי מתחלת הבריאה ידע כל מה שירשיעו הדורות

[בית אלהים] יד

כי שמע את תלונותיכם, שמעתי את תלונות, שמע
 אשמע לעצתו, ושמעתי כי חנון אני, וישמע ה' ויחר
 אפו, גם נס דבר וישמע ה', וישמע קולו, וישמע ה'
 בקול ישראל, וישמע ה' את קול דבריכם, ושמעתי
 את קול דבריכם, ולא שמע ה' בקולכם, וישמע ה'
 אלי, וישמע ה' את קולנו, והשמיעהו בו ית' היא
 הידועה אלה שיחה נאמרת על קול ודיבור :

הרי שקבלת תורת משה ע"ה מעידה על ידיעתו
 ית' מן השמים מה שמעשהו באתר מן הגלוי
 והנסתר וההווה והעתיד, ושמיעתו מן השמים מה
 שנאמר באתר, ומה שיש בלב האדם, וכן בנביאים
 הזכרה ידיעתו ית'. ביהושע אל אלהים ה' הוא
 יודע, ובשמואל כי אל דעות ה', ואתה ידעת את
 עבדך. במלכים תדע את לבבו, כי אתה ידעת
 לבדך את לבבו בני האדם, ישעיה ואין לור כל
 ידעתי, מדעתי כי קשה אהה וגו', ואני לך ממז
 בטרם הבח השמעתך, כי ידעתי בגוד הנגוד .
 ירמיה בטרם אהרך בצנן ידיעתך, ואתה ה' ידעתי,
 אתה ידעת, ה' ידעת מולא שפתי, ואתה ה' ידעת
 את כל עולם, כי אנכי ידעתי את המחשבות,
 ואנכי יודע עולד, אני ידעתי נאם ה'. והחזקת
 ומעלות רוחכם אני ידעתי, ה' אלהים אתה
 ידעת. הרי עשר הושע אני ידעתי אפרים, אני
 ידעתיך במדבר. עמוס רק אתכם ידעתי, כי
 ידעתי רבים פשעכם. זכריה הוא יודע לה'.
 בכתובים תלויים כי יודע ה' דרך לדיקים, ידעת
 בנרות נפשי, יודע ה' ימי חמישים, ה' אתה
 ידעת, כי הוא יודע תעלומות לב, ידעתי כל
 עוף הרים, אתה ידעת לאולמי, ידעת חרפתי
 ובשתי, ה' יודע מחשבות אדם, כי הוא ידע
 יגרו, ה' חקרתינו ותדע, אתה ידעת שחתי
 קומי, הן ה' ידעת כולה, ואתה ידעת נתיבותי.
 חיוב כי הוא ידע מהי שאו. דניאל ידע מה
 בחשוכה. עזרא ידעת כי הידע עליהם. דברי
 הימים ואתה את עבדך ידעת, תדע את לבבו,
 כי אתה לבדך ידעת :

ובן הזכרה לשון שמיעה בנביאים, ביהושע לשמוע
 ה' בקול הים, ולא אציתי לשמוע לבלעם .
 שופטים ה' שומע ביונתנו, וישמע האלהים בקול
 מנוח. שמואל וישמע מהיכלו קולי. מלכים לשמוע
 אל הכהן, לשמוע אל התפלה, ושמעת אל תפלת
 עבדך, ואתה שמעת אל מקום שבתך, ושמעת
 וסלתה, ואתה שמעת שמעים ב"ם, ושמעת
 השמים ד' פעמים, לשמוע אליהם בכל קראם,
 שמעתי את תפלתך, וישמע ה' בקול אליהו,
 וישמע ה' אליו כי ראה, אולי ישמע ה' אלסוך,
 אשר שמע ה' אליהך, הטה ה' אזנך ושמע, ושמע
 את דברי סמריי, אל סמריי מתך אשר
 שמעתי, שמעתי את תפלתך, וגם אנכי שמעתי
 נאם ה'. ישעיה אינני שומע, והשמיע ה' את
 הוד קולי, אולי ישמע ה' אליהך, אשר שמע
 ה' אלסוך, אתה שמעת אשר עבו, הטה ה'
 אזנך ושמע, ושמע את כל דברי, שמעתי
 את

היה בונים מגדל וראש בשימה ודעתם וכוונתם
 היתה שלא היתה לו השגחה וכה בכתובים לכן
 כתיב וירד ה' לראות את העיר, כי השגחה
 בכתובים תהיה ירידה אל רוממות כבודו ית'.
 ומן השגחה ימשך השקר והעונש כה"ש אחריו
 וירד ה' וגו' ויפך ה' אותם, והוא העונש הראוי
 להם מדה כנגד מדה, הם היו שפה אחת ודברים
 אחדים, שלא יוכלו קחתם להקשר ולסווע להבדל
 אלו מאלו, וגם כן היו רולים בני כל המשפחות
 הנמלאים בדור ההוא והם בני נח כי מהם נפלה
 כל הארץ להיות כולם ביחד בלתי בקעה בעליה
 אחת, ולכן הענישם האל ית' שבלל שפה של
 ישמעו איש שפת רעהו ולא יוכלו להקשר ולסווע
 בעליה אחת אפי' היו כולם בבקעה היא, עוד
 הפיטה ה' על פני כל הארץ כנגד מה שאמרו ה'
 פן נפוך, ועל דרך זה ראוי בכל סיפורי התורה
 שידע האל ית' מן השמים כל הדברים הגלויים
 הנעשים באתר והנסתרים ומשניה בהם ומשכירם
 ומענישם, והיא ירידה אל כבודו כביכול בהיותו
 מרום וקדוש לשכון את דכא וספל רוח, וכמו שכתוב
 בכתובים סדום ג"כ ארדה נא וגו', ובעקב כתוב
 אנכי ארד עמך וגו', ובנתינת התורה ירד ה' וירד
 ה', וכתוב ירד עמוד הענן, וירד ה' בענן ג"פ:
 ובב' ידועהו ית' כחוב בחורה כמה פעמים
 לשון ידיעה בו ית', כי יודע אלהים, כי
 ידעתי למען וגו', גם אנכי ידעתי כי בהם וגו',
 ידעתי כי ירח אלהים אתה, וידע אלהים, כי
 ידעתי את מכאוביו, ואני ידעתי כי לא יתן,
 ידעתי כי דבר ידבר הוא, ואלדעה מה אעשה לך,
 ידע לכתך את המדבר, לדעת את אשר בלבדך,
 וכן נאמר לפרעה בעיני ידיעתו ית' למען תדע
 כי אני ה' בקרב הארץ, והזכר בתורה ידיעתו
 ית' בעני אדם והשגחתו עליהם דרך כלל
 כאלשי דור המבול והפליגה וסדום ועמורה, ובפרט
 נח אברהם יצחק יעקב משה ואהרן והעדה
 לזרעם ביעודים הברזים, ובזמן נתינת התורה
 הבהרה להם ולזרעם ואתם תהיו מן ממלכת כהנים
 וגו', ואמר ככתוב ואולם מי אני וימלא כבוד ה'
 את כל הארץ. ואמר אל אלהי הרמות לכל בשר,
 ובמשה תורה אמר אשר מי אל בשמים ובארץ
 וגו', כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים וגו',
 מן השמים השמיע את קולו וגו' ועל הארץ
 הראך וגו', הן לה' אלהים השמים ושמי השמים
 הראך וכל אשר בהם וגו', ארץ אשר ה' אלהיך
 דורש אותה תמיד וגו', ואלו הם כתובים מבוראים
 בידיעת האל יתברך, וכל כלל התורה במלותיה
 וביפורים יש בה הוראה ג"כ לידיעתו ית'. ולשון
 שמיעה מאלו ג"כ בו ית' כמה פעמים, כי שמע
 ה' אל עניך, וישמע אלהים את קול העני, כי
 שמע אלהים, כי שמע ה' כי שוואה, וישמע אל
 לאה, וישמע אליה אלהים, וישמע אלהים את
 נאקתה, ואת נעקתה בעמתי, וגם אני שמעתי,
 בשמעו את תלונותיכם, בשמעו ה' את תלונותיכם,

כי שמע את תלונותיכם, שמעתי את תלונות, שמוע
 אשמע לעקתו, ושמעתי כי חנון אני, וישמע ה' ויחר
 אפו, גם בנו דבר וישמע ה', וישמע קלטו, וישמע ה'
 בקול ישראל, וישמע ה' את קול דבריכם, שמעתי
 את קול דבריכם, ולא שמע ה' בקולכם, וישמע ה'
 אלי, וישמע ה' את קולנו, והשמיעה בו ית' היא
 הידועה אלא שהיא נאמרת על קול ודיבור :

הר"י שקבלת תורת משה ע"ה מעידה על ידיעתו
 ית' מן השמים מה שמעשה בארץ מן הגלוי
 והנסתר וההווה והעתיד, ושמיעתו מן השמים מה
 שנאמר בארץ ומה שיש בלב האדם, וכן בנביאים
 הוזכרה ידיעתו ית'. ביהושע אל אלהים ה' הוא
 יודע. ובשמואל כי אל דעות ה', ואתה ידעת את
 עבדך. במלכים תדע את לבנו, כי אתה ידעת
 לבדך את לבנו בני ישראל. ישעיה ואין לור כל
 ידעתי, מדעתי כי קשה אהה וגו', ואגיד לך מהו
 צטרם הבח השמעתוך, כי ידעתי בגוד הצנוד .
 ירמיה בטרם אלרך בצנן וידעתך, ואתה ה' ידעתי,
 אתה ידעת, ה' ידעת מולא שמתי, ואתה ה' ידעת
 את כל עלתם, כי לאני ידעתי את המחשבות,
 ולאני יודעת ועד, אני ידעתי נאם ה'. יחזקאל
 ומעלות רוחכם אני ידעתי, ה' אלהים אתה
 ידעת. הרי עשר כושע אני ידעתי אפרים, אני
 ידעתיך במדבר. עמוס רק אתכם ידעתי, כי
 ידעתי רבים פשעיתם. זכריה הוא יודע לה' .
 בכתובים תלבים כי יודע ה' דרך לדיקים, ידעת
 בצרות נפשי, יודע ה' ימי תמימים, ה' אלהים
 ידעת, כי הוא יודע העלמות לב, ידעתי כל
 עוף הרים, אתה ידעת לאלומי, ידעת חרפתי
 ובשתי, ה' יודע מחשבות אדם, כי הוא ידע
 ילרנו, ה' חקרתינו ותדע, אתה ידעת שחתי
 קומי, ה' ידעת כולה, ואתה ידעת תמימתי .
 חיוב כי הוא ידע מהי שוא. דניאל ידע מה
 בחשוכא. עזרא ידעת כי הידו עליהם. דברי
 הימים ואתה את עבדך ידעת, תדע את לבנו,
 כי אתה לבדך ידעת :

ובן הוזכרה לשון שמיעה בנביאים, ביהושע לשמוע
 ה' בקול הים, ולא אציתי לשמוע לבלעם .
 שופטים ה' שומע ביותונו, וישמע האלהים בקול
 מנוח. שמואל וישמע מהיכלו קולי. מלכים לשמוע
 אל הרים, לשמוע אל התפלה, ושמעת אל תפלת
 עבדך, ואתה השמע אל תמוס שבתך, ושמעת
 ובפלת, ואתה השמע אשמים צ"ס, ושמעת
 השמים ד' פעמים, לשמוע אליהם בכל קראם,
 שמעתי את תפלתך, וישמע ה' בקול אליהו,
 וישמע ה' אליו כי ראה, אולי ישמע ה' אלסוך,
 אשר שמע ה' אלסוך, הנה ה' אזנך ושמע
 את דברי סמריב, אתה סמריב מתך אשר
 שמעתי, שמעתי את תפלתך, וגם לאני שמעתי
 נאם ה'. ישעיה אינני שומע, והשמיע ה' את
 הוד קולו, אולי ישמע ה' אלסוך, אשר שמע
 ה' אלסוך, אתה שמעת אשר עשו, הטס ה'
 אזנך ושמע, ושמע את כל דברי, שמעתי
 את

היו בונים מגדל וראשו בשמים ודעתם וכוונתם
 היתה שלא היתה לו השגחה ובה התחווים לכן
 כתיב וירד ה' לראות את העיר, כי השפחה
 בתחווים הקרא יירדה אלל רוממות כבודו ית' ,
 ומן השגחה ימשך השכר והעונש כמ"ש אחריו
 וירד ה' וגו' ויפך ה' אותם, והוא העונש הראוי
 להם מדה כנגד מדה, הם היו שפה אחת ודברים
 אחדים, שלא יוכלו לקחת ולקשר ולהסדל
 אלו מאלו, וגם כן היו רולים בכל המשפחות
 כנמאלים בדרו והוא וגם בני נח כי מהם נפלה
 כל הארץ להיות כולם ביחד בלשון בקעה בעלה
 אחת, ולכן הענישם האל ית' שבלל שפה שלל
 ישמעו הים שפת רעהו ולא יוכלו לקשר ולהסועך
 בעלה אחת אפי' היו כולם בבקעה היא, ועוד
 הפיטס ה' על פני כל הארץ כנגד מה שאמרו הם
 פן נפאס ה', ועל דרך זה ראוי בכל סיפורי התורה
 שידע האל ית' מן השמים כל הדברים הגלויים
 הנעשים בארץ והנסתרים ומשגות בהם ומשכרים
 ומענישם, והיא יירדה אלל כבודו כזיכול בהיותו
 מרום וקדוש לשכון את דכא וספל רומ, וכמו שכתוב
 בשפתת סדום ג"כ ארדה נא וגו', וביעקב כתיב
 לאני ארד עמך וגו', ובנתינת התורה ירד ה' וירד
 ה', וכתיב ירד עמוד הענן, וירד ה' בענן ג"פ:
 ובג'י' ידעתי ית' כחוב בחורה כמה פעמים
 לשון ידעתי ית', כי יודע אלהים, כי

ידעתי למען וגו', גם לאני ידעתי כי בהם וגו',
 ידעתי כי ירד אלהים אתה, ידעתי אלהים, כי
 ידעתי את מכאוביו, ואני ידעתי כי לא יתן,
 ידעתי כי דבר ידבר הוא, ואדעה מה אעשה לך,
 ידע לכהך את המדבר, לדעת את אשר בלבדך,
 וכן נאמר לפרעה בעיני ידיעתו ית' למען תדע
 כי אני ה' בקרב הארץ, והסכר בחורה ידיעתו
 ית' בעיני אדם והסנחמו עליהם דרך כלל
 כאלשי דור המבול והפליה וסדום ועמורה, ובפרט
 נח אברהם יצחק יעקב משה ואהרן והעדה
 ארעם ביעזרים ה'ביזים, ובזמן נתינת התורה
 הכהנה יודעם ולרעם ואתם תהיו מן המלכת כהנה
 וגו', ואמר סכתוב ואלום מי אני וימלא כבוד ה'
 את כל הארץ. ואמר אל אלהי הרוחות לכל בשר,
 ובמשנה תורה אמר אשר מי אל בשמים ובארץ
 וגו', כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים וגו',
 מן השמים השמיט את קולו וגו' ועל הארץ
 הארץ וגו', הן לה' אלסוך השמים ושמי השמים
 הארץ וכל אשר בה וגו', ארץ אשר ה' אלהיך
 דורש אותה תמיד וגו', ואלו הם כתובים מבוראים
 בדיעת האל יתברך, וכל כלל התורה בנתינת
 וביפורים יש בה הוראה ג"כ לדיעתו ית'. ולשון
 שמיעה מאלו ג"כ בוי' ית' כמה פעמים ושמע
 ה' אל עניך, וישמע אלהים את קול העני, כי
 שמע אלהים, כי שמע ה' כי שוואה, וישמע אל
 לאה, וישמע אליה אלהים, וישמע אלהים את
 נאקתה, ואת לעקתם במעתי, וגם אני שמעתי,
 בשמעו את תלונותיכם, בשמוע ה' את תלונותיכם,

את הפלתי, השמיע אתכם, והשמעתי ואין צבם, מאז השמעתך, מי השמיע, ומי יאלו והשמיע, צטרם תבא השמעתך, השמעתך חדשות, משמיע שלום, משמיע ישועה, ולא כבדה אנו משמוע, הנה ה' השמיע אל קולו הארץ, עוד הם מדברים, ואני השמע. ירמיהו הקטנה והשמע, ולא השמע אליהם, כי אנכי שומע, צעה קראם אלי ואינו שומע אל רנתם, השמיעך את דברי, אחרת לא השמע, שמעתי ולא אשר אמרו הנביאים. יחזקאל קול גדול ולא השמע אותם, שמעתי את כל גאלותיך, דבריהם אני שמעתי. תרי עשר מיכה ישמעני אלהי. נחום משמיע שלום, שועתי ולא השמע, מלאכי ויקסב ה' וישמע. תהלים ושמע הפלתי, ה' ישמע בקראי אליו, ה' צקר תשמע קולי, כי שמע ה' קול צבוי, שמע ה' תחנתי, תאות עוניה שמעת ה', שמעה ה' לזק, שמע אתרתי, ישמע מהיכלו קולי, ובצעו אליו שומע שמע ה' קולי, שמע ה' קול תחנוני, כי שמע קול תחנוני, שמע ה' וחנוני, אכן שמעת קול תחנוני, וה' שומע, לעקוב וה' שומע, שמעה הפלתי ה' וישמע שועתי, אלהים שמעה הפלתי, וישמע מהיכלו קולי, ישמע אל ויענם, אשר לא ישמע לקול, שמעה אלהים רנתי, אלהים שמעת לדברי, שמעה אלהים קולי, שומע הפלתי, לא ישמע ה', אכן שמע אלהים, שומע אל אביונים ה', משמים השמעת דין, שמע ה' ויתעבר, שמע אלהים ויתעבר, שמעה הפלתי, הניעם אזן הלא ישמע, ה' שמעה הפלתי, לשמוע חקת אסיר, בשמעו את רנתם, אהבתי כי ישמע ה' קולי שמעה כחשך, ה' שמעה בקולי, ה' שמע תפלתי, ואת שועתי ישמע. משלי ותפלת לדיקים ישמע. חיוב תעתיר אליו וישמעך, הבעקתו ישמע אל, ולעקת עוניה ישמע. לדינאל ועתה שמע אלהינו, הטה אלהי אזנך ושמע, ה' שמעה. עזרא לשמוע אל תפלת עבדך, שמע אלהינו כי היינו בזה, כאשר שמעתי את לעקתם, ואת ועקת שמעת, ואתה משמים תשמע צ"פ. דברי ימיים לשמוע אל הריה, לשמוע אל התפלה, ושמעה אל תחנוני עבדך, ואתה השמע מוכן שבתך, ושמעת וכלתה, ואתה תשמע מן השמים כמה פעמים, שמעתי ואת תפלתך, ואני השמע מן השמים, וישמע ה' אל יחזקיהו, ויעתר לו וישמע תפלתו, וגם אני שמעתי נאם ה'. איכה קולי שמעת, שמעת הרפתם: ודררי לך ג"כ מקבלת הנביאים והמדברים ברוח הקדש המעידים על ידיעת הש"ת כל מה שצמחים ובאתך ושמיעתו דברי הנועקים וסואלים אליו הן רבים מן יחיד, בכל אופני ידיעה והשמיעה אהנו מעידים שהוא יודע ושומע, והוא ית' גם כן מורה שהוא יודע ושומע אלינו, ואנחנו מבקשים ממנו שיעד וישמע אלינו, והוא משיב שישמע ויענה. וכן יש בהורה ובנביאים וכתובים לשון ראייה ועניה ולשונו

אחרים הנאמרים על האל ותצרך להורות ידיעתו והשגחתו על החתומים בכל פרטי הדברים: ואין לנו ראייה ואורות ומופתים על ידיעתו ית' ושאר העיקרים כעדות מרע"ה צהורה ה', ועדות כל הנביאים אשר כוודו כולם בצמעת נבואת משה ע"ה עליהם, והם ג"כ בדרך נבואתם השיגו אמתת תורת משה וכל הכתוב בה, ומה ששיגו הם בצמעתם בכל דברי נבואתם, ובפרט צענין הידיעה וההשגחה והחכמה והתבונה, להם יאחז, כי אין הנבואה שורה אלא על חכם וכו', ובכל חכמי הגוים מאזן כמותם אפילו לדעה, והרי למעון הדיק שהיה משיירי כנ"ל המקבלים מן הנביאים ולמד ממנו חכמה אחד מיוחד שבהחכמה, אלא שהורה והנביאים והחכמים ניחנו לכלל המון בית ישראל כפי פשטן, ולכן צאו בהם כל עיקרי הדת על דרך קבלה לבד, והחכמים שביניהם מצויים מתוכן אחרות העיקרים הם כפי הרמזים אשר נרמזו בהם:

פרק אחד וארבעים

יקרה לקדומים ספיקות צענין הידיעה, אם הוא יתב' רואה ושומע ויודע כל הנושע באתר חיך הוא סובל ועובר על פשע הרשע המכתיר ומכניע את הדיק, כי בזה וכיולא בו מרוע סידור הנהגת העולם ילא משפט ידיעתו מעוקל לפי דעת והשגת בני אדם, וכן כי מענין הידיעה התבטל בחירת האדם, והכתוב אומר החיים והמות נחתי לפניך בחרת בחיים, וכתב הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע, וענין ספק רוע סידור הנהגת העולם יתבאר יתירו צע"ה צביאור העיקר הוא אחר זה והוא שכל ועושה, אבל ענין הבחירה הנמנעת מן האדם בידיעתו יתבצר קודם מה שיבחר אחר כך, הוא דבר לריך צביאור רב, לפי שהספק הזה נוכל בכל אישי האדם בכל הדורות ובכל מעשי האדם אם טוב ואם רע, משא"כ ברוע הסידור כי אינו נוהג על הרוב: ואקרי"ל קודם כי גם שהבחירה הוא ביד האדם לעשות טוב ורע כחשלו, אכן זה גרעון בחוקו יתב', כי הוא יתב' רזה לתת כח ובחירה ורשות ביד האדם שיכול לעשות כחלו ולא יהיה לו שום מניע ומכריח כלל על שום פעולה מפעולתו, כדי שיהיה לו שכל טוב בצמעותו הטובים אשר עשה בבחירתו ורלונו, שאם היה מוכרח וכפוי בצמעותו הטובים והרעים לא היה מן הראוי לתת לו שכל על הטובה ולא להענישו על הרעה, וכמו שאמר הכתוב ראה נחתי לפניך היום את החיים ואת הטוב וגו', אשר אנכי מלך היום לאהבה וגו', וחיות ורבות וגו', כי הוא יתבצר נקל לפני האדם לדרך החיים והמות והטוב והרע, והוא מעשה המלות והאזהרות, כי בזה יחיה וירצה אחר שיעשה בבחירתו הטוב והוא לך החיים, ויתקח

לחמירת הטוב והרע ולהשכיר ולהעניש ולא חכריתם הידיעה הקדומה, אבל במעשה הרעות ובלתי מלווה ומוצהר, גם כי לפי הנראה הידיעה חכריתמו אין בזה חשש כיון שאין בהם שכל ועונש, וגם בדברים שיש לו שכל כמו מה שאינו מלווה ועושהו דרך גדר וחומרם לפנים משורת הדין, השכל נמשך לו מלך מה שהוא מלווה בדבר הדומה לו, וגם בדברי הרעות שאין להם מלווה בענין המלות והאזכרות לפעמים ימשך וישתלשל מהן מלווה ואזכרה, כמו אם הלך בדרך רשות וגזמנה לו שם מלווה או עזירה שאם לא היה הולך לא היה עושה אוהה, ואם על הסליכה שהיא רשות הוא מוכרת יהיה מוכרת גם על עשיית המלווה או האזכרה, וברבה מלות והאזכרות נעשות על דרך זה כבבות קודמות, וגם על דרך זה לא יקשה בזה ענין השכל על חמרת כוונת היותו מלווה כזכר: וכן יש דרך ישר לפני איש להיות הבחירה ביצו ולא חכריתמו ידיעתו יתברך למה שיראה לעשות הן טוב הן רע, והוא כדמיון אדם שגילה לחבירו ענין מה שרואה לעשות שהחבר יודע מה שכלב חבירו לעשות וידיעתו אינה מכרחת אותו לעשות מה שאמר שיעשה אם תשתנה מחשבתו, כן האל יתב' יודע ובוחן לבות וכליות מה שיעשה ויבחר בלי שיוגד לו וידיעתו זאת אינה מכרחת אותו לעשות מה שיעשה, ומפני כי ידיעתו יתב' היא שלימה בלי שום גרעון, ולא כידיעת האדם מה שגילה לו חבירו שיעשה שאינו יודע הוא אם תשתנה מחשבתו או לא, והאל יתברך יודע הכל, ולזה נאמר כי מה שיש גרעון בידיעה על ב' דרכים אלו, כי לא נדע וגסיג בזהו אופן היא שלימות ידיעתו שלא חכרית כי ידיעתו ומתוהו הכל אחד כמאמר הרב ז"ל שם בהלכות תשובה, והרוחני בזהו דרכים אלו שהידיעה הפשוטה לא חכרית מעשה הבחירה כמו שנזכר, אבל לשלימות וחמרת ידיעתו יתב' שלא כשאר הידיעות כסמוך על דברי הרב ז"ל כמו שז"ל:

פרק שנים וארבעים

והעיקר ה"א, כי הסי' עתק שכל למי שעושה מלות החורה ויעניש למי שעובר על האזהרות, וכי השכל גדול העיני' והעונש החזק הכרת, וכבר אמרנו בזה הענין מה שיספיק, והמקרה המורה על היסוד הזה מה שנאמר (שמות ל"ד) ועשה אם תשא העתה ואם אין תהני נא, והסי' לו הסי' מי אשר חטא לי אמתו מספרי, ראה שיוע העובר והסוטה לתת שכל לזה ועונש לזה, עכ"ל הרב ז"ל פרק חלק על עיקר זה: ברוגת עיקר זה כי אין השכל והעונש הבא לאדם מלך מעשיו הטובים או הרעים לעיני בני אדם או לפי הסניסה המדינית, אלא השכל הוא לעושה מלות החורה והעניש לעובר עליה

ויסרח בבחירתו מן הרע והוא לך המות, וכן אמר אחר זה ובהנה בחיים למען תחיה אתה וזרעך, כי מלך היות פעולותיו בבחירה יהיה מלך פעולותיו וכמ"ס הרמב"ם ז"ל פ"ה מה' תשובה: ואחר זה אומר כי בענין המלות והאזכרות יש לך ומקום לחמרת האדם בזה שלא חכרית ידיעתו יתברך אותו מקודם עשייתו, והוא ליווי טוהו בין זמן ידיעתו ית' הפעולה היא מקודם ובין זמן עשייתה, כי אם נאמר שהאל ית' יודע מהמלך שהאדם יהיה לדיק או רשע כרי הוא מוכרח במעשיו, כי ידיעתו יתב' מבטלת בחירתו ועושה אוהה חכרית, אבל נאמר כי הוא יתב' ידע מהמלך כי כאשר יראה את בניו בני אברהם יזקק ויעקב לעשות לדיק ומשפט והוא קבלת הכורה, שמהם יבחרו לקיים אוהה והם הלדיקים, ומהם יבחרו שלא לקיימם והם הרשעים, וגם אחר נתינת החורה כל איש קודם שיגיע לכלל איש הוא בלתי מלווה ואח"כ הוא מלווה, וידיעה זו אינה מכרחת אוהה לעשות מה שיעשו אחר כך בבחירתה אם טוב ואם רע, כיון שמחלת ידיעתו יתברך עד זמן ליווי לא הייתה ידיעתו מכרחת אוהה כלל, כי כל מה שהיו עושים קודם זמן הליווי לא היו נשכרים אם היה מעשה טוב ולא היו נענשים אם היה מעשה רע, כי אין שום דבר טוב או רע כי אם מה שהוא מלווה מאלה האלהים והוא טוב מזהר ממנו, ואם כן אחר הליווי ג"כ נשאר בבחירתו הקודמת, כי לא חכריתמו הליווי שלטוהו עתה לעשות מה שיבחר לעשותו אח"כ, כמו שקודם הליווי הייתה בחירתו בחירה בלי שום חכרית לקוב ולרע כי אינו כמו שנזכר, אבל נמוסף דבר בזהו אחר הליווי לפתחיתו אותו למה שיבחר אח"כ, ובה שתאמר כי מחלת הידיעה חכרית את סוף המעשה ואין כאן בחירה ולא שכל ועונש, אם תשכיל תראה והדע כי יש שכל לפעולת הטוב ויש עונש לפעולת הרע, כי אין השכל והעונש על המעשה הטוב לבד כי אם על כוונת העושה לקיים מלות בוראו ג"כ, ואח"כ ידיעתו יתב' היא שיבחר זה לעשות הטוב להיותו מלווה מתחו ית' וכן יסרח מהרע להיותו מוכר מאתו, ואם על המעשה עלמו נראה כמוכרח מלך הידיעה הקודמת, ואינו מוכרח על כוונת המעשה והוא בחירתו מלווה, כי ידיעתו היא שיבחר הטוב מלך מה שלטוהו ויש לו שכל על מה שעושה בשביל הליווי שלטוהו ועונש על מה שעבר על מה שהזהר ממנו יתב', כי אם על המעשה עלמו הטוב או הרע נראה כמוכרח מלך הידיעה על כוונת המעשה והוא מלך ליווי יתב' שממנו ימשך השכל והעונש אינו מוכרח כיון שקודם הליווי לא הייתה ידיעתו מכרחת כלל, כי בין שיעשה או לא יעשה לא היה נשכר ולא נענש כיון שלא היה מלווה כמו שנזכר כבר:

ובר זה הוא במלווה ובמוצהר שיש איזה מקום

עליה, וכמו שהמלות והעצירות הן כחובות בחורה שהיא מהעולם העליון. כן הבא בסבבת שצר או שונם הוא בנפש החלוצה מתחנה כבא הכבוד אחר פרידתה מן הגוף, והשכר והעונש בשאר הדברים הוא בזאת העולם כמו שאר הדברים הן גשמיות ואינן כחובות בחורה, וכן יש שצר מלות בזה העולם כשארין נעשות לשמן, וכמה"ה (משלי ג) צשמאלה עושר וכבוד בזה העולם, כיון שהוא מכוי לדבר גשמי יבא לו שצר גשמי, וכן הרשעים שיש להם קלות מלות כיון שרוב מעשיהם רעים מורה על קלת המלות שעושה שאינן לשמן ולכן שכרם בזה העולם וכמה"ה (דברים ז') ומשלם לשנאו אל פניו וגו', ואחרם שצר מלוה בהאי עלמא ליבא היינו שצר המלות הנעשות כמלואן לשמן, והדברים שאדם עושה אותן ואוכל פירותיהן צעוה"ז והסקנן קיימת לעוה"ב כמו שעניו במשנה (פאה פ"ה) הן הדברים שיש בהן מלוה לעושה ותועלת לאחרים, לא כלינית ותפילין וכיוצא בהן שאינן אלא לעלמו, ולכן אוכל פירות צעוה"ז כנגד התועלת הגשמי הנמשך לאחרים במה שעושה הוא עמסה, והקנן קיימת לו לעוה"ב כנגד מה שהוא עושה מה שגלויה בחורה ומבלתי חקקה אל הנמשך, וזהו שהארץ בעל המסנה לומר אלו הדברים שאדם עושה אותם* אוכל פירותיהם כו', וזהו מספיק שישינה אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם וכו', אלא להשמיענו כי גם שגראה עיקר עשייתן היא למה שנמשך מהן טוב לאחרים וזהו דבר גשמי אש"ה העושה אותן בצביל מה שגמקוה בחורה יש לו קנן לעוה"ב, ולכן שנה שאדם עושה אותן: ורבוו כן יש עונש עצירות בזה העולם כשנעשות צעוה"ז או בסמחת יס"ה, כיון שהן על ידי דבר גשמי כן ענשן הוא גשמי, וכן הגדיקים שיש להם קלת עונות ממה שהוא קרוב לנמנע לבעול חומר לימלא מהן, כיון שרוב מעשיהם טובים מורה על קלת העונות שעושים מהם צעוה"ז או בלתי השגחה ולכן עונשם בזה העולם, וכמו שאמרו שהשי"ת מדקדק עם חסידיו בחומם השערה כדכתיב (הלים נה) וסביביו נשערה מאל: ורבוו שותן השכר והעונש הרמוז בחורה על מה שהוא טוב או רע צעוה"ז בלי אלו לפי ההסגנה המדינית אלא לעושה מלות החורה או עובר עליהן כמש"ל, כן על שאר הדעות הנימוסיות או צדויות אין על העושה או העובר שום שצר ועונש אפילו לבעלי הדת הריא, כיון שאינה מאתו ית', ואינם נעשים אלא צערים על ז' מלות בני גא אשר כלל העולם ככללם בזה, כי ג' בני נח מהם נפלה כל הארץ, ואין להם שצר נלחי צבוס פועל טוב כי הם בקיום שבע המלות, וכמו שאמרו חסידיו א"ו"ה יש להם חלק לעוה"ב כפי מדרגת מה שקנו ממנו בעשיית מלות אלו או קלתן, וכמה"ה

(דברים י"א) והיה אם שמוע תשמעו אל מלוה אשר אנכי מלוה אתכם שום לאהבה את ה' וגו' השמרו לכם פתה לבבכם וגו', לא יעד השכר והעונש כי אם על עושי מלות החורה או על העוברים עליה, וכמ"ס אשר אנכי מלוה אתכם היום על מה שילעו או יהיו מזהירים לעתיד כי לא איש אל ויכוזו וכן אדם ויהנחם, הסוה אמר בחורתו (שם ד') לא תוסיפו על מדבר אשר אנכי מלוה אתכם היום וגו' לא תרעו ממנו לשמר וגו', ולא יעשה, ודבר אלו (לג) חורה לוס לנו משה מורשה קהלת יעקב ולא יקיימה: ורדהויות בעלם גדול קבואי האומות הוזכר ענין זה בצבואתו, להורות ולרמוז על העמוד לבא אם יקומו צדיקים אחרים לקרוא בשם ה' על חידוש דת אחרת שלא יאמנו דבריהם, ועל השמים המפורסמות אמר על הראשונה לא איש אל ויכוזו וכן הפיית וכן אדם ויהנחם, כי האחת מכזבת וחולקת על דברי החורה הקדומה והאחרת יחרה מן השניה בערך המכובז אל המתנחם ופז מדבורו:

וגם כי בהכחשה אי זה עיקר מן העיקרים הוא כופר בחורה, עכ"ל המכחש שצר ועונש הוא חמור וענשן יותר, כי עם יוחנו כופר נמשך מהכחשתו זאת לזאת בלימוד החורה וקיום מלותיה אחר שאינו מאמין בשכר ועונש בעוה"ב, ועל כן נחיסד שפר אויב להוכיח אמתה שצר ועונש מה שלא הולך בשאר העיקרים שרואים בזה אחר הודעתם, כדי שלא יכסלו בו רבים ויענשו בעוה"ז ובעוה"ב, וכן נרמו ונודע ענין שצר ועונש במקומות הרבה בחורה וכנביאים וכחובים לבסוף החכמה כי ענין מעשה האדם טובים או רעים הווה ומלוי בכל יום, וכן הוא השכר והעונש בהשגחתו ית', ולכן לריכין אלו להארץ בעיקר זה ולכתיב כל מיני הרואות: ודרראידה בלקוה את השכל הסייה מכמה פנים, מלא שברא ית' שברא את האדם ומלד הזמן שבראו, ומלד האדם עלמו והוא הנברא: אם מלד שברא ית' כיון שחובו צדיקת האדם ויברא אלהים את האדם בללמו בללם אלהים ברא אותו וגו', יתחייב שיהיה דומה לו בפעולות טובות ובלדקן ויושר בכל פעולותיו ומדותיו הסמכותות מאבריו וחושיו אשר נבראו בללם בללם אלהים, כי בללמו חורה על דמות האלהים שבראדם, ובללם אלהים חורה על מה שנמשך מהם והם הפעולות והמדות שיהיו דומות לפעולותיו ומדותיו ית' כמו שדומה לו בדמות האברים, ע"ד שתוף השם שנקרא איש ונזכרו בו ית' עין ואזן וידיים ורגלים, ואם יעשה כך ראו שיהיה על שצר טוב על שנתן מעלה וכבוד למה שברא בו דוגמא של מעלה, כי בזה יאמין בלי שום ספק כי הנור תמים פעלו וכל דרכיו משפט וגו' שברואת ברוואיו, ואם לא יעשה כך ראו שיענה על מה שמגיל מוס

* הערה נבטנה כמקומו וכן כמלמוד קידושין ל"ט, לא נמלא באמת המלות עושה אותם, אך כמלמוד שכת קכ"א מובא המטה בהכחשה שפי מלות אלו ומנוכחה ע דייק רכז ז"ל, יג"ס

שכרי נברא ביום הששי הסמוך ליום שבת קדש ותיקף להשלמת בריאתו וייתרו נכנס לשבת שהיה יום מנוחה מעין ערב"ש, והוא תגמול מעשים הטובים, וכמו שאחז"ל (סנהדרין לח) למה נברא אדם הראשון בע"ש כדי שיכנס למנוח מיד, והוא ענין תכלית בריאתו לעשות ולקבל שכר ושיהיה נכללות ביום השבת:

ובכן מלד הזמן באופן אחר, שנברא בסוף כל מה שנברא בששת ימי בראשית שאין להם שכר ולא עונש והם הדומים והלומים והב"ח, כי אין להם שום תכלית כ"א לזה העולם האחתון, והאלהים שנברא בסוף יש לו תכלית לסוף והוא מה שמוכן לנפש האדם אחר לאהיה מזה העולם תגמול מה שעשה בעוה"ז: וכן מלד הזמן באופן אחר, שכל מעשה בראשית לא הוגבל זמן לבריאתם כי ברנע הראשון שכל יום מן הששה ימים נבראו ברנעו ית', וכמ"ש בימי בראשית ויהי ערב ויהי בקר יום אחד ויום שני ושלישי וכו', הכוונה כי אחר

שנברא כל מה שנברא באותו יום היה כל הערב וכל הבקר של אותו היום, ובבריאת האדם הוגבלו י"ב שעות של יום ששי לבריאתו, וכמו שאחז"ל בסנהדרין שעה ראשונה ואזכר עפרו שיהי נעשה גולם ג' נמתחו איברי ד' זורקה זו נשמה וכו', כי צום מורה על יום כוונה ותכלית אחר לבריאתו מבריאת שאר הדברים שנבראו, והוא עשיית הטוב והרע ותגמולם והם השכר והעונש המקוים אחר המות, והכל נכלל בזמן בריאתו ששלוש וסרס ונידון ונעטרד אשר לו בארבע שעות האחרונות של הי"ב שעות, והשך בזה הארבע שעות לו לך נוטר לשיקוים ולא יסרח ויהיה לו שכר בנ"ע כמו שהיה לו עתה בזמן הבריאה, והוא יסרח יערד משם כמו שנקטרד עתה תוך זמן הגבלת בריאתו:

ובכן מלד הזמן באופן אחר, והוא כי תחלת המחשבה סוף המעשה בדברים הטבעיים, כמו שהיה בבריאת העולם כי תחלת המחשבה היתה לברוא את האדם השולט על הכל והוא היה סוף המעשה, ולהורות על תחלת המחשבה היו גן עדן וגיהנם שהם מקוים השכר והעונש מכלל הדברים שעלו במחשבה להברא קודם שנברא העולם ונבראו ג"כ בתחלת הבריאה ביום ראשון

וביום שני, וכמ"ש גן בעדן מקדס, וכביה (ישעיה ל') כי ערוך מאתמול תפתח, וביום ראשון כתיב ויבדל אלהים בין האור ובין החשך מלמד שגנזו ללדיקים לעתיד לבוא, וכמו שאמרו בחגיגה שביום שני נברא גיהנם כמו שדרשו ביום שאין לו אלא אתמול והוא יום שני, וכמ"ש בפסחים (ל"ז) מפני מה לא נאמר כי טוב בשני מפני שנברא בו אור של גיהנם:

ויש' רמז במה שנברא האור שנגנזו ללדיקים ביום ראשון ואור של גיהנם ביום ב' כי השכר שנגנזו ללדיקים לעוה"ז הוא בשביל מעשיהם הטובים בין שעשו אותם כל ימיהם בין שהרעו בתחלה ושבו בתשובה

מזם במה שנברא בו דוגמא של מעלה וטתן פתחון סה למטיח דברים כלפי מעלה שיש עול בתקו ית' ח"ו כמו שיש בברואיו, וכמשה"כ (שם ל"ב) הגור תמים פעלו וגו' שחת לו לא בניו ומתם וגו', ואמר לפי זאת הכוונה כי מלד שהוא לור תמים פעלו כלומר האדם אשר ילד, כל שכן הוא תמים ביצירתו ופעולותיו, יורה על כי כל דרכי הגור ית' הם משפט אל אמונים וגו', והם שחת דרכיו כביכול שהוא משחית ומטייל פגם למעלה והוא מראה כי אינם בניו מפני מומם:

ובכן מלד הבורא באופן אחר, שגפה באציו נשמת חיים כדכתיב ויפח בנפשו וגו', וה"כ יתחייב גם כן שיהיה דומה לו בפעולות הטובות ובלדק ויושר בכל מה שנמשך מכת נשמתו כיון שהיה נפוחה מפיו והלוצה מתחת כסא כבודו, והם יעשה כך יהיה לו שכר טוב, והם לאו יעשה שהוא מטיל מום בנפש החלוצה ממקום הקדש ומחשיב נפש האדם העולה היא למעלה כנפש הבהמה

היורדת למטה לארץ: וכן מלד הבורא באופן אחר, מלד היותו ילד כפיו אפילו לא היה נברא בלגמו ולא היה נופח בו, כי בכל מה שנברא האל ית' לא הזכיר כי הוא בעלמו נברא, כי הוא לזה נבראו כדכתיב ויאמר אלהים יהי אור, ויאמר

ויש אלהים את חית הארץ וגו', ובבריאת המים, תולא הארץ, ואחר שכתב יהי מאררת יחס אותה ההויה לו ית' באמרו ויעש אלהים את שני המאורות וגו', ואחר שאמר ישראו המים יחס ההשראה לו ית' ואמר ויברא אלהים את השמיים, ואחר שאמר תולא הארץ נפש חיה ביום ששי אמר ויעש אלהים את חית הארץ וגו', ובבריאת האדם לא נאמר כך אלא ויאמר אלהים נעשה אדם בלגמו וגו', ועל זה אמר ויברא אלהים את האדם שאמר עליו נעשה אדם, יחס לו ית' הבריאה כולה ואמר אחר כך ויילד ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה וגו', הנה שהזכיר שהיה ילד כפיו ית' מה שלא נאמר ביום נברא, ולכן יתחייב שיסוצה בהיותו לדיק ויושר דומה למי שילדו, ויגונה אם לא יהיה כך כי הוא מטיל פגם כביכול ביולדו:

ובכן מלד הבורא ית' באופן אחר, ממה שכתוב ויילד ה' אלהים את האדם וגו' יחס הילודה לגם ההויה והאלהים, כי מלד ההויה יורה על תשלום שכר למתהלכים בה לפניו באמת, ושם אלהים על שהוא עמיד ליפרע מן הרשעים ולכן סמוך לזה ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדס וגו' וילחם ה' אלהים כל עץ נחמד למראה וגו' ועץ הדעת וגו', כי מה שמטע ומה שהמליח בנן עדן היה לתת שכר טוב לאדם כשיטיב מעשיו, והם הרע ירעו הם ומלכס יספו וידחו ממנו לניהנם הקרוב לו, ולכן הזכיר בנטיעה ולמיחה ה' אלהים, וכן בכל ענייני האדם הנמשכים:

ואם מלד הזמן שבראו יש רחיה ג"כ לשכר ועונש

כל ארציו וחשויו בתכלית השלימות לפי מה שהוא אדם כמו שביארתי חכמי הטבע בספריהם, ויהיו הולך בקומה זקופה מלך נכסו העולם למעלה, אשר מלך מעלות גבוה על שאר ב"ח ראוי שהיה לו שכן בעוצה מפעליו הנעשות בגופו, ויענה אם יעבור כיון שלא עשה מה שהוכן לעשות מתחלת נביאתו, כי מעלת הבריאה היא אם תגיע להיותה מוכנת ועושה רצון בוראה, והסלעו במין הדומים שלא ידעה ולא רחשה ועשתה רצון בוראה בהולאת המים, והדשאים במין הסלעו שנשארו ק"ף בעלמם, ופרות פלמשים שכתוב בהן וישרנה הפרות שאמרנו שירה, ופרו של אליהו ג"כ בב"ח וכוונתו באלו כמה שלמטה ממין האדם יוכיחו כולם על מעלת המין האנושי בהיותו עושה רצון קונו כי הוא עושה נחת רוח ליוצרו ויש לו שכר טוב בצמלו. אם מלך מעלת נפש האדם יש ג"כ ראייה לשכר ועונש, כי אחר שטודע כי יש לנפש האדם השארות אחרי לאתה מן הגוף ואינה כלה בצלות הגוף, ח"כ הוא מן ההכרח שהיה לה עדון ומטחה במקום שהיא אם היגיעה דרכיה בהיותה בגוף, ושיהא לה עונש אם תקלסה דרכיה, כי הגוף לא היה כדלוי לשכר ועונש אם לא מלך הנפש החלוצה מתחת כסא הכבוד כי היא המגיעה הגוף והמשכלת בו לפעול מה שיפעול, ולא תלכנה כולן למקום אחד כיון שהיו חולקות במעשיהם טובים ורעים, ואין דרך ליתן להם שכר טוב על טוב פעולתן בזה העולם, כי השכר הוא צלתי מוגבל ועולם הזה יש לו גבול ושיעור, ועוד כי הנפש הנאללת ממקום הקדושה ח"ה שהיה מתמדת בגוף יותר מהזמן המוגבל לה, כי היא הפכית לגוף וכוונת הכרח גבול הזמן הנגזר עליה תשוב למקומה אשר ממנו חולצה, כאבן העולם למעלה בכח כי בצור הכח תחזור למטה, ובאותו הזמן המוגבל נשלמה פעולתה, והוא דמיון הפרי המבושל כל לרכו כי אם לא ילקטוהו יבול מעלמו וכשלקטוהו מבושל הוא עולה על שלקן מלכים, וכן נפש הנדיק אחר שנשלמה חזרת למקומה ולפני ממה"מ התייבל להצדן בצור החיים, וכמו הפרי הגרור אשר לא ילח לכל ועזרנו בחבו יקטף ויבול בלתי ביסול ויהיה למרמס, כן נפש הרשע אחר לאתה מגופה תהיה נמצזה ונמאסת כפי שיעור עונותיה :

פרק שלשה וארבעים

והראיה הלקוחה מן החוש על השכר למנוחה ועושה ועל העונש לעובר, ממה שראינו בתורה בנביאים ובכתובים ובדברי חז"ל ממה שאירע שהקיבו ה' לטובים ולישירים בלבנות והרשעים כים נגרס, אם הסמכה לטובים מתחלת נביאת אדם"ר שידע שנברא בללם האדם ושהאל ית' שנת ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה, ואתה

בתשובה בסוף, והרשעים חונס וענשים אלא כשלא שבו בתשובה והואוהו כל ימיהם בבהלה, וזכו מ"ם מאתמול ולא אמר מיום שני בפירוש, ור"ל כי ערך חפחה ביום שאין לו חלה אתמול שלא נברא גיהנם אלא לאותם שכל זמן שעמדו בזה העולם והוא אתמול היו רשעים והוא זמן אחד, לא לאותם ששבו בתשובה והיה להם ב' זמנים זמן הרשע וזמן התשובה, והשכר הגנוז ללדיקים נברא ביום ראשון שאין לו זמן מוגבל קודם לבורות ששכרם גנוז בין שהיו לעולם לדיקים בין ששבו וקנו עולמם בשעה אחת, והואהו על הראשונות אינו מזוי בכל הדורות, וכל כי אינו דומה תורה על הטובות שעשה לשלל תזכרנה לו כל הטובות לשב ומתחרט על מה שחטא לשלל תזכרנה לו כל הרעות, כי מדה טובה יתירה ממדה פורענות והשב ומתחרט על עונותיו חושיל לו התשובה לשלל תזכרנה לו הראשונות, וזו בחסדו ית' כי אין השכל נוצר שפועיל תשובת מחשבה ודברים לפעולות הרעות שעשה והתמיד, אבל התוהא על הטובות שעשה והתמיד די לו בשכר את הטובות והיה כמי שלא עשה לא טובה ולא רעה, וכמו שאמרנו (תנינה ע"ה) על אישע אחר לא מידן נדייניה ולא לעלמא דלתי ליתי, לא מידן נדייניה דעסק בחורה ולא לעלמא דלתי ליתי דחטא, הרי שהוהא על הרשונות ויאל לתרבות רעה שעשה פעולות רעות ואכ"ה הועיל לו זכותו מה שעסק בחורה לשלל איהו יידון בניהם, וכן מי שעשה טובות ותוהא עליהן ומת הרי הוא כאלו לא עשאן ואם לא הוסיף לחטוא לא יהיה נידון בניהם ולא יהיה לו שכר על הטובות שעשה, משא"כ השב ומתחרט על עונותיו שאפילו בשעת מיתה ובדכדוכה של מות מתקבלת תשובתו זמן וחסד, שמתנסה האל ית' עם החוטא שמקבל תשובתו ויתן לו שכר כאלו עשה מה שאין השכל נוצר כן, כי על תנאי כך נברא העולם לקבל תשובת החוטא, וכמ"ס ה' דברים נבראו קודם שנברא העולם ואחד מהם היא התשובה, וא"כ בשכר לא הוגבל זמן וזמן שהיה לדיק כל ימיו או ששבו לתארוהו יש לו חלק לעוה"ב, ובענין העונש הוגבל זמן האחרון והוא שעת המיתה שהיה רשע בה גלא שב, והוא הנרמז ב"ם מאתמול יום שאין בו חלה אתמול כמ"ס :

ואם מלך האדם עלמו יש ג"כ ראייה לשכר ועונש מלך מעלת גופו משאר ב"ח ומלך מעלת נפשו החלוצה מתחת כסא כבודו ונפוחה ממנו ית' בחפי אדם"ר, אם מלך מעלת גופו הוא איכותו וכוונתו ולורתו, אם איכותו הוא היות צמר האדם דמו ועלמותו וארציותו רבים וזכים שהם מתפעלים מהתקרים בכפס קלה ולריכים מלבוש וכסוי שלא יזקו ומזון טוב מיוחד ומיוחד ומתוקן להם משא"כ בב"ח, אם כמותו היות' האדם מחובר מרמ"ח ארציותו וסמ"ה גידים, אם לוהט ותכונתו היות

ושבת גם הוא לעשות רצון בוראו ולהדמות לו
 ושר מזמור שיר ליום השבת, ובזכות השבתות
 ששמר תק"ל שנה הוליד בדמותו כללמו ונקרא
 שמו שם כי ממנו הושחת העולם ומשחתו של
 עולם הוא השבת, ושם עם צי"ת בראשית הוא
 שבת, ובבראשית יש שם ויש שבת, ובכלל מש"כ
 ויולד בדמותו כללמו הים שגולד ציוס ששי ונכנס
 מיד לשבת כאלם הראשון שגולד ציוס ששי
 וגשלתו לו ציוס ששי ז"ק"ל שנה ששמר בזה
 את השבת, וכנגדן נשלמו לחיה אשתו ג"כ כי
 לא ילדו חיים ואשה בדורות האלו ברצויו שנים אלו
 כ"א הם בזכות שמירת שבת הנזכר, כי נח
 שהוליד לת"ק שנה לא הוליד קודם כאלם והוא
 שהוליד את קין והבל ועמ"ז הולידו אחר ק"ל שנה
 לשם, וגם שהקב"ה כבש מעיטיו של נח עד ת"ק
 שנה כמו שאז"ל, ובזכות השבת ג"כ שהוא יום
 שביעי ילא שביעי להם חנוך הוליד בן ירד
 שהתהלך עם האלהים ולקח אורח אלהים לתת לו
 שבת טוב בעמלו :

והסתכל כי כמו ששביעי הוא קדש והעשירי
 יהיה קדש, כן הים בדורות עולם נח
 עשירי ושם עשירי לשם שהיה משחתו של עולם,
 וחנוך שביעי ועבר שביעי אחריו, ואברהם נכפלה
 קדושתו שהיה גם כן שביעי לעבר מפני שהיה
 ראשון שבאבות, ובן שלש שנים הכיר את בוראו
 כנגד קדושת עשירי שביעי וקדושת עולמו, ומשה
 רבינו היה שביעי קדש לאברהם שהיה שביעי
 ועשירי, וילדתו יוכבד לק"ל שנה כחוש לשם שהיה
 משחתו של עולם והוא אורו של עולם וצמר ציוס
 השביעי למנוחת ישראל במלרים :

וקדושת ר"ח שביעי הוא מקדושתו כי שביעי כי
 כל הימים הם זם למעלה מזה והשביעי
 אין למעלה ממנו כי בו כלה מנין הימים וחוזרים
 חלילה לדעת כל העולם, וקדושת עשירי היא
 קדושת המנין כי אין צמנין למעלה מעשירי כי
 בלה המנין וחוזר אליו בעשרות מאות ואלפים
 ורבואות, ולכן יש קדושת שביעיים ובעשיריים,
 ובשם האל ית' שנכללו בו כל קדושות היתה
 הוי"ד ה"א שבשמו, והוא כסדר האלפ"א בית"א
 כמו שראוי להיות אמותיו שמו כסדרן וכן אבג"ד
 והם סוכס הוי"ד והס"א והא"ו אחריו כסדר
 ו"ה"כ חוזר לה"א לחלום השם :

ועוד עשה סידור אמותיו ההוי"ה כסדר שבאו
 בתורה, וי"ד של בראשית ה"א של אלהים
 וא"ו של ואל"ת ה"א של הארץ שהיא סמוכה לוח"ו
 והיא רמז לה"א התאה שהיא הארץ, והיו"ד היא
 עשר ובעלתם שהם ו"ד הם עשר ג"כ כנגד אבג"ד,
 וה"ה עם בעלתם הוא עשר, והו"א"ו חלמה עם
 ראשה ועם סופם הם שבעה כנגד קדושת שביעי,
 ואין קדושת בימי המועדים כ"א מלך שבת, ולכן
 היו פסח וסוכות שבעת ימים שהיה נכלל בתוכם
 יום שבת והיפשט ממנו קדושת לשאר הימים שאין

לשם קדושת מלך עלמם מלך זכר לזיאת מלרים
 ולעניי כבוד, אבל עלמם ור"ה ויה"י יש לשם
 קדושת מלך עלמם, תורה שיתקם בעלמם ועודנה
 מורשה לנו, ור"ה ציוס בו יפקדו בכל שנה,
 ויה"י יום סליחה וכפרה לישראל, וקדושת המילה
 היא להיות נכלל כל יום השבת בכלל זמנה :

וי"ש שביעי שבעה מעלות על שאר ימי קדושת.
 ראשונה שבת האל ית' בשבת בראשית
 מכל מלאכתו אשר עשה וכן אתם הראשון ולדיקים
 שבאים אחריו. שנית שהוא הדיר יותר משאר
 י"ע. שלישית שהוא קבוע משביעי לשביעי לא
 כימים טובים שאינם קבועים בימי השבוע אלא
 בענין ימי החדש. רביעית כי יש בעלמות יום
 השבת הוראה לכל שהוא שבת, וזאת ענין הכן
 והמבטיון ובעל לוח. חמישית שנקרא שבת בלשון
 כל האומות. ששית נפש יתירה. שביעית ענין
 העונש החמור לעושה מלאכה ביום שבת שחייב
 סקילה החמורה משאר המיתות, משא"כ בשאר
 ימים טובים אפילו ביה"כ, ובגמס היחידים שיש לו
 לאדם ששבת יש קדושת ומעלה נכפשו לזכות
 ולעשות רצון בוראו מכל ימי השבוע :

וזוה אללי שבה מה והתנללות לחטא אר"ה
 בהיותו ילד כפיו של הקב"ה ועודנו בלבו
 נקטקו בחטאו, וכמ"ס השיעה נלטהו שלא לאכול
 מן האילני עשירית סרה י"א ירדון י"ב נקדד והלך
 לו, להיותו משולל מיתרון אור הנפש היתירה
 בשבת, כ"א עבר עליו יום השבת אפשר שלא
 היה מוכן לחטא הסור והיה נילול ממנו, ואחר
 שמה עליו רוח ה' בהשבעה שיתכנס למלוא שבת
 מיד היתה בו נמסה יתירה בכל יום שבת אשר
 בשבתה לא נמלא לו עוד עון אשר החטא בכל ימיו
 הארוכים, ועם כל זה נענש על החטא הוא וכל
 דורותיו, כי במקום הנשמה היתירה היה לו יתרון
 ישיבתו בגן עדן ולא היה לו לפגור על לוויו ית'
 ולכן היה ענשו חמור כמו שיעד לו כשהניחו
 בג"ע שאמר לו ומועץ לדעתו טוב וגו' כי ציוס
 אכלך ממנו מות תמות, ואמר אח"כ וישלחתי ה'
 מנן עדן לפגור את האדמה אשר לקח משם,
 להקל מעליו ומעל זרעו עונש החטאים ביותם
 באדמה אשר לוקחו משם והוא חומר האדם ילדו
 ברע המחטאו, וביותם תשובתו רמחה לא טודע
 בו במקום אשר שולח שום עון ואשמה עם איתו
 במקום חומרי הנורם לו לחטוא, כי אימת שבת
 היתה עליו כששולח מנן עדן ביון השמשות והיא
 שעה י"ב של יום ששי שנקרר וראה כי ציוס ששי
 עזר הוא ואשתו וציוס שביעי לא נכבד ולא נעשה
 עמו דבר, וידע כי ציוס זה משתעריב שמשו
 שבת האל ית' מכל מלאכתו אשר עשה בשבת
 הימים ושבת הוא עמו ושר מזמור שיר ליום השבת
 אע"פ שלא נלטהו בו, ובחמתו אשר חלק לו האל
 ית' בצינה הבין וידע כי שש ימים עשה ה' את
 השמים ואת הארץ, יום ראשון לכלל השמים והארץ.
 ויום

מזאת, כי אין הסברה מחייבת שינתן שכר לאדם על קיימו מזאת שסס לו ולזרעו, ודי לו שיסיס לו טובה בעו"ס לזד מה שפאן לו לעו"ס, וזרעו סבא אחריו יקנה גם הוא שלימות לגופו ונפשו ולכן לא הועיל זכות אבות הראשונים בדורות הראשונים, לא זכות אדם הראשון לקין ולזרעו שלא ישטפו בזר המבול, ולא עמדו זכות חטך ומחשלתה הפלדקיים לבניהם ולבנתייהם אשר ילדו, כי נח לזד בלדקתו הילא את נפשו ובניו לא הניעו לכלל עונט ונולדו עמו, והאבות האמיתיים אברהם יצחק ויעקב ששמרו את התורה כמו חס יחנה להם עמדה זכותם לסוף הדורות כי לא תמה זכותם, וגם זה אינו מן הדין והסברה כ"א דרך חסד ורחמים, וכמ"ס ועושה חסד לאלפים לאוהבי וגו', כי דרך חסד הוא מה שעושה האל יתברך לזרע הדיקיים כי הסברה אינה מחייבת שיזכה האדם אלה לעצמו וכמו שהיו בדורות הראשונים כמו שזכר :

ובן ראינו דבקות האל יתברך באבות יותר מהראשונים בשכר מעשיהם הטובים במה שהאר"ך בענייניהם, כי אדם הראשון לא סוגד מעניינו כ"א מה שקרה לו ביום שנברא מעברו על הליוי וענשו עליו ולא הוזכר עוד עניינו עד הולידו את שת בן ק"ל שנה ומשם ואילך עד תשלום תהק"ל לא הוזכר מה היה לו, ונח בשנת שש מאות שנה הוזכר עניינו שהיה לדיק ושכנסת למיבה כפי מה שלכטוב וביניאוחו מן המיבה נחמר לו ענין הקשה ולא הוזכר עוד עניינו, והאבות הוזכר עניינם באורך מזמן היות אברהם בן ע"ה שנה עד העקידה שהיה בן קל"ז שנה כפי הקבלה, ואח"כ סיפר ענין קחתו את קטורה ולידתה כל אלה בני קטורה והמתנות שנתן להם ושלחם בעודט הי עד עת פותח, ויחלק הוזכר עניינו מעת העקידה וקחתו את רבקה וכל הענין עד זכרו את יעקב שהיה אז בן ק"ב שנה לפחות כפי הקבלה, ואח"כ כך חזר וזכר את יעקב ושלח אהוה ורנה ארס, ויעקב הוזכר עניינו מה'זו בן י"ג שנה כפי הקבלה שהיה איש תם ויובט אהלים עד רדתו למלרים שהיה בן ק"ל שנה, ומה שאירע לו בעת גויעתו שקרא לבנו יוסף, וענין הברכות שברך לבניו והכבוד העשה לו בזמנו וקבורתו, אשר כל זה מורה כי בשכר מעשיהם הטובים היה האל יתב' משגיח בכל פרטיו ענייניהם בחייהם ובמותם לא כפורה שהשגחה הטובה מעליהם, ואין ספק כי לאדם ונח קרה להם דברים הרבה באורך שנותיהם ולא חסד האל יתברך לספרם :

ובן ראינו שבטעמו כולם צלל יתב' שיטעם בעת קראת אליו בשכר הטוב שעשו לפניו ונענו, אברהם התפלל על אבימלך וריפא אותו אלהים ואשתו ואמהותיו וילדו, ויחנק ויעתר יחנק לה' לנכח אשתו ומהר רבקה אשתו, ויעקב היליני נא מיד אחי מיד עשו וגו' והילינו האל יתב', ונח לא נצטק

ויוס שני לרקיע המבדיל בין המים העליונים לתחתונים, ויוס שלישי לשמראה היבשה והוא כלל הדומט ולמה האדמה. ויוס ד' למאורות המנדלים הלאחים ממנה תואות משם וממנה צרם ירחים, ויוס ה' לז"ח, ויוס ששי לאדם, וידע שילאו דשאים מיוס ג' ורחם עתה שעמדו על פחה קרקע והתפלל הוא וירדו גשמים ולמחו צו ביום וכדאיתא בחולין, וכיון שידע שנבראו ביום זה ידע כי זה ימים הקודמים לה נבראו כלל כל הדברים הנזכרים ונחזק העולם, ומיוס השביעי זה ששבת אר"ר בחצרת האל יתברך היה הולך ומונה ששי ושובת בשביעי ומסר שבתת יוס זה לשח בנו שהוא משתיתו של עולם, וכן עד אברהם אבינו ע"ה ששמר בו אחי' הנירוז, ועד משה רבינו כמו ששמה שבתת חלקו, ואם לא ק היה נשח זכרו כמי שהלך במדבר ולא ידע מתי הוא שבת, כי השבת אינו נשח למי שעושה מלאכה ששמה ימים ושובת בשביעי, ולמי שאינו מבדיל בין קודש לחול בעשיית מלאכה הוא נשח, ולכן אם לא היה יורד המן לישראל במדבר בכל הימים היה נשח מהם השבת שלא היו עושים שום מלאכה לשיזכרו על ידה הימים שעשו בהם מלאכה וימנו אותם ששה ימים זה אחר זה וישבתו העם ביום השביעי, ואמר האל ית' (שמות טז) ששת ימים תלקטוהו וביום השביעי שבת לא יהיה בו שחם היה בו והיו לוקטים ממנו בכל הימים לא היה להם במה לזכור את יוס ששבת, כי במלרים על ידי המלאכה שהיו עושים בשבת ימי המעשה היו שובתים בשביעי, והכיר אדם הראשון כי האל קודש את יוס השביעי וכלה בו ושבת בו ממה שראה שלא כלה כל מלאכה יוס ששי כ"א בכופו כאליו נכנס כבר יוס שביעי, וכמו שדרשו על ויכל אלהים ביום השביעי, וזכרין כי לא ראה לעשות שום מלאכה בו וששבת בו וקודש אותו במה שזכר שלא תיעשה סוף המלאכה כ"א ברנע האחרון ולא תכנס אפילו רנע אחת ביום שביעי, וכן ראה והסיג ביום ששי ממשלת ששבת כוכבי לכה התמונים על שבעה ימי בראשית הששי ליום ששי השביעי והוא שבתתי החמיל ליל שבת וידע כי יהיו שבתות הלילה בכל שבעת ימים, והכיר בזה כי יוס ששי שנברא היה ששי ליצירה ויוס שבת ששבת בו כמו שזכר היה שביעי ושבת בו אע"פ שלא נלמס כי ידע רגון קונו לשבות ביום שבת וראה לעשות נחת רוח לפניו לשבות גם הוא בחצרתו, וקיבל שכר על זה כי השכר הוא על המאוס ועושה לא על הטוב שביעי בני אדם או לפי ההנהגה המדינית, וכמו שביארט בתהלת עיקר זה :

ובצאננו ראינו כי בנתינת התורה ריבה האל ית' שכר העושים מאהבה והסומרים מנאותו להם ולזרעם האחרים, כמ"ס בעשרת הדברות ועושה חסד לאלפים לאוהבי ולטומרי

בטח בזקתו ומתימתו להספיל על דור המצול
 ונאמר בו כי מי נח זאת לי וגו', כל מה שאני
 קורא אותם מי נח שהיה לו להספיל על זאת ולא
 הספיל וע"כ נשבעתי מעבור מי נח וגו', כי אם
 היה מספיל עליהם היתה מועילה הפלתו אף לעמיד:
 וכן ראוי דבקות האל ית' עם האבות יותר מן
 הראשונים במה שנראה אליהם ודיבר להם
 במראה הנבואה, מה שלא עשה כן עם אדם ונח
 כי לא הוזכר בהם שנראה להם הפס ודיבר להם
 כמו לאבות, אלא שדיבר להם בלי מראה כי לא
 היו נביאים, וכמו שאמרו מ"ה נביאים ו' נביאות
 נתנבאו להם לישראל ואין אדם ונח וציון מכלל,
 ומה שנאמר בה ויאמר ה' אליהם אליהם אשר לא
 כללה בכלל ז' נביאות, כי לא היה הדיבור להם
 דרך נבואה בהכנות היריבות לנבואה אלא סודעה
 להם לפי שעה כמו מה שנאמר לקין ויאמר ה'
 לקין למה חרה לך וגו' ויאמר ה' לקין אי הכל וגו'
 ויאמר לו ה' לכן וגו', ואין ספק כי לא בהכנות
 נבואה נאמר לו :

קיבול לנפש לפעול פעולותיה הטובות בעוה"ז
 לריך שימור והשארות כמותה, וכן על ענין התחיה
 והחיות הנפש לנוף עלמו אשר שמשו בפעולותיו
 הטובות שיקבל שכר עמו, אשר כל זה יאות
 להיותו נרמז בקבורת האבות שהם תחלת הנביאים
 שתנבאו להם לישראל ושקיימו את התורה כי
 בזכותם זוכה האדם להשארות הנפש לקבל השכר
 השפון ללדיקים ולזמן התחיה, וכן שרה שהיתה
 ראשונה לשבע נביאות הוזכרה קבורתה להם
 הזכרת, כי אשר דיבר פי ה' אליהם ראוי שיזכר
 בהם השארות נפשו וגופו :

ובכן נרמז בזכרון מקום קבורתם אשר הוקל להם
 בחייהם, כי שהיה יודעים שימותו ומטיבים
 דרכם בכל ימי חייהם לתת דין ותשפון לפני משה"מ
 הקב"ה ואינו זה להם המיתה פתע פתע כלאן
 כשור למבט יובל, והראשונים שהאריכו ימים
 הרבה יותר מתת"ק אפילו הלדיקים שבהם היו
 חושבים חלויי שלא ימותו כיון שהאריכו כ"כ ימים
 ולא הכינו להם קבורה, ונאמר בכל אחד מהם ויחי
 כל כך שנים וימת שנתחדש לו המיתה בכל
 הימים שיה חושב שיהיה חי אלא בשעה שמת,
 ובדורות שיש מנה ועד אברהם אחר שראו ימי
 חייהם כמאחיים שנה לא היתה מיתתם כך הכופה
 וידעו שיו עמידים למות ולא הולך להזכיר בהם
 מיתה, אבל באבות ע"ה שהיו נביאים כזכר
 ושקיימו את התורה כולה הוזכר בהם המית' והכנות
 הקבורה וזמן חייהם חיים, להורות כי ללדיקים
 ושומרי התורה כמותם יאות להיותם דבקים
 בחייהם צאל יתבדק ולסכין למה ללדיקים דבקים
 החורם, בזכרם שישוב העפר אל הארץ כשהיה
 והרזה ששוב וגו', וכל זה נרמז בזכרון מקום
 קבורתם שהכינו להם בחייהם :

וזו אלפי קרוב לדמות למלך גדול לדיק וישר
 הוא אשר הן מדרבו להתייחד ציבור אלה
 עם האנשים הדומים לו בלדק ויושר ועל ידם הוא
 מנהיג ומכלכל את כל בני מלכותו, ויודעים
 הכל כי כל אשר הנה עושים מלות המלך היא
 לאמר לעמו שיתנהגו כפי מלות, ולפעמים
 כשאין אנשים הדומים לו כמו בתחלת מלכותו
 ויראה במדינה עושה רש וגזל משפט ודק, אינו
 יכול להשאפק והוא מוחל על כבודו ומדבר לבלתי
 ראוים להיכנס כפי שעה, ואין דיבורו להם
 מעלה כמעלת האנשים אשר הוא מדבר עמם
 לבגוד תכונתם והדמותם למלכם בדברים היריבים
 לתועלתו ולתועלת המנהיג העם. והנמשל הוא
 מבורר כי בתחילת הבריאה אשר נתגלה זרע היותו
 מלך העולם הולך לזוה לאדם הראשון ולגלות
 לו רלוט שלא יאכל מעץ היענת, וכשעבר על
 מלות עם היותו יזר כפיו לא היה ראוי שידובר
 לו מלת ה' אלא להוכיחו במישור על עברו על
 מלותו, וכן לאשה ולקין בהם דיבור בעלמא,
 וגם נח עם היותו איש לדיק תמים היה לריך
 סעד לתומו ולא הוכן הכנס שלימה שידובר בו
 וכל שכן בניו אלא ללמד שעה, לא בגילוי
 שכנים כמו האבות ע"ה ע"ד שנאמר בהם וירא
 אלו ה' בגילוי שבינתו עליהם להראות להם
 טובת חפצו ורלוטו על שנדבדו בצמותיהם
 הטובות ולדקתם וישרם, ולכן הוא מדבר להם
 בתועלתם ותשמחם לעתיד בטובת זרעם :

ונראה כי לזאת היתה הוזכר קבורת האבות
 במקום מיוחד מה שלא הוזכר קבורת
 בראשונים אלא המיתה לבד, להבדיל בין קבורתם
 החמורה לקדושת הראשונים הקל : בערכם, כי
 עיקר הוראת הקבורה היא להורות על ההשארות
 הספשי, כי גם הנוף אשר היתה הכנות וציה
 אחר

וכאמרו כל אשר ימרה את פיך וגו', ואינו מעשה
 את דינו אלא מיד סורנו, כן ויותר מכן העובר
 ע"פ ממה"מ הקב"ה חייב מיתה ביומו, וכן מלות
 פי מלך שמור ביומו יחד שגרו, והאל יתברך
 ברחמינו לה להאריך שש ע"פ סוף יומו שהוא אלק
 שנה, שאם היה ממתו ביומו היה פועל העולם בעל
 כי הוא המעיד על בריאת העולם ועל יצירתו
 משועל כפיו של הקב"ה, כמו שנזכר בפרקים
 הקודמים, ובניו קין והבל לא ייעיבו דרכיהם יותר
 ממנו כמו שגראה אל"ח' וישאר העולם שם :
 וצ"ד לתת חיזה טעם לנעוץ אמרם כי יום זה הוא
 יומו של הקב"ה אלק שנה, כי בכל התורה
 כולה שהזכר זה יום הוא יום קלר שלנו מתחלת
 התורה שכתוב יום א' יום שניו', ובכבוד שניתנו
 כתיב וישכון כבוד ה' וגו' ימים קלרים, עד היום היה
 הכתוב בסוף התורה קצרות משרע"ה, ויל' כי
 מה שאמרו יומו של הקב"ה בעולם העליון ועושה"ב
 אשר שם מהשש אור כבוד ה' ממקומו, וכמו
 שמלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא ק'
 מלכותא דרקיעא כעין דארעא שיש בה ימים אלה
 שהם ארוכים כעין העליונים שאין בהם נשמות,
 ולכן דרשו יום יום אלפים שנה שקדמה תורה
 לעולם, וג"ע הוא משני העושה"ב, וכיון שכל
 אדם"ר בליווי זה בנ"ע היה כי היום היה שזכור
 בעצמו יום ארוך כאותו יום של הקב"ה וכמ"ש
 והארכת ימים לעולם שכולו ארוך על שזכר דקת
 יום א' של עולם הזה יהיה לך שזכר יום אחד ארוך
 של עושה"ב, והוא למען יעצ' לך שתאריך ימים שלא
 יהיה שזכר שמור יום כנגד יום אלה יום ארוך כנגד
 יום קלר, וכשכלו הימים הארוכים אשר הם כנגד
 הקלרים אשר הטיבו דרכיו בהם משם ואילך יהיה
 שזכרו דרך מן והסד מאתו ימצ' מתנת חכ' ,
 ולאדם"ר האריך יום ארוך לנעוץ המיתה אבל לא
 שלא להענישו מיד, שנגרעה קומתו ושאר דברים :
 וענ"ן היות שיעור ארוכת יום זה אלק שנה לא
 פחות ולא יותר, אפשר לומר כי עיקר השכר
 הנשון לדיקים הוא להיותם כובשים יאדם מהקווא
 לה', ולא יקרא לדיק על מעשה המות אלא על
 היותו מזהר מעבירות, כמו ד' שמהו בעניו של
 נחש, שאין הענין שקימו כל המלות אלה שזכרו
 ולא עברו אפי' עון א', וכן גרשע לא יקרא גרשע
 על שאינו עושה מלות כי אפי' הדיקים מלאים
 מלות כרמון, אלא על היותו פרוץ בעבירות,
 והנה האזכרות הם שם"ה כמתן ימות החמה כל
 יום אומר לא תעשה בי עבירה, ובהיותו נזכר
 בכלום יום לא נעדר יקנה כל יום של ימות מכל
 שאר הימים, דומה למרובים העשים את המלה
 שיחשלה שזכרו יותר מכפי ערכו, כן יתעלה כל
 יום שלא חטא בו הדיק משאר ימות השנה עד
 שיחשב כל יום כשם"ה יום ויתעלה המנין עוד
 עד אלק פעמים שם"ה יום כי אין למעלה ממנין
 אלק אלא כפל האלק, כי רבוא הוא א' אלפים
 וק'

אשר יארה את בניו ואת ביתו וגו' ושמו דרך ה'
 וגו', וז"ש לא חמה זכות אבות על דרך זה בהיות
 זכותם כלול ביחד, וזה מורה ענין קצרות ביחד
 במקום המיוחד, ולכן הטריח יעקב את בניו
 להעלות אותם למקום קצרות אבותיו, כי אבותיו
 שנמלאו הם בשעת מיתתם נקברו שם בלי טורה,
 והוא מלך עלמו לא היה מחוייב ללוות את בניו על
 כך אלא לטובת שזכרו רז"ל, ומלערך לכן לירוף
 זכותו עם זכותן בהיותם קבורים במקום המיוחד,
 וזהו שהולך לחזור וללוות את כל בניו אני נאסף
 אל עמי קברו אחי אל אבותי, כיון ששפשי נאסף
 אליהם ראוי שהגוף ג"כ יהיה נקבר עמהם,
 כי מתחלה כך היתה כוונת אברהם שיקברו כולם
 שם, וז"ש אשר קנה אברהם וגו' לאחותו קבר, ואמר
 שמה קברו את אברהם וגו' שמה וגו', להורות על
 מעלת המערה כי מלך מות מעלת קדושתה
 נקברו שמה כולם, לזה חזר לומר שמה ושמה
 כי גם אם שלא היה קבור שם אברהם היה
 המקום מוכן וראוי מלך עלמו שיקבר שמה ילחק
 וכן לאה, ואמר קברו קברו על ילחק וישמעאל
 ועשו ויעקב כמו שכתוב ויקברו אותם וגו', לרמוז
 לכן כמו כן ראוי שיקברוהם שם, ואמר קברתי את
 לאה לבלק ארצת יוסף מעל אחיו אם יתשוב כי
 הם קברו את אהם שם והוא לא קברה שם,
 ולכן אמר שמה קברתי כי אני הייתי עיקר
 קבורתה שם ולא בניו, ואת רחל לא קבר עמו
 לטובה יודעה ורמוזה ליוסף כבר בתחלת הפרשה,
 ונתבאר מן החום ממה שזכר בס' בראשית מענין
 שזכר הדיקים חלף עבודתם לה' יתברך :

פרק ארבעה וארבעים

והראיה מן החום לעונש העוברים, ממה שזכר
 בספר זה הוא העונש שהגיע לאדם
 ומה ולזרעם על עברם את פי ה'. והנה העונש
 בהנ"ח זה נהפך לו משעת אזהרתו בו כמ"ש לא
 תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות,
 הורה כי באכילתו מעץ הדעת טוב ורע היה טבה
 שיטתא וימות, כי האכילה פועל נשמי והיא טבה
 לפעול הרע הנודע מעץ הדעת יותר מן הטוב
 הנודע ממנו, ואם היה מוכה סביב עין הדעת
 והיה נהנה מללו ומראייתו ונתה סביבו לצד היה
 טבה שיהיה מוכן לפעול הטוב הנודע מעץ הדעת
 יותר מן הרע הנודע ממנו, וזהו דרך הודעה
 ממה שיגיע לו מלך האכילה אפי' שלא היה
 מלווה ומזכר ממנו, ולא היה אומר הכתוב אלא
 ומעץ הדעת טוב ורע אם תאכל ממנו מות תמות,
 אבל אחר שאמר לא תאכל ממנו היא אזהרה
 מפיו ית' אפי' שלא תהיה האכילה טבה טבעית
 להקווא אלא בטבת עברו באכילתו על פי האל
 ית', וממלא חיובו במיתה מצ' לדון ולכן אמר
 מות תמות, ואמר כי ביום אכלך וגו', כמו שגזר
 השכל כי העובר על דברי פי מלך חייב מיתה

זק' רבוה הוא חלק אלפים, ובמנין הגדול שמהם האל ית' לידידיו, נחלל יומו של הקב"ה אשר בו תשלב שבר טוב למתהללים לפניו בזמנת שם"ה חלק יום שהם חלק שנה לכל יום שלא חמץ בו כמו שמכר, ובמדת פורענות והוא פועלן הרשעים בגיהנם אינו מניעם חלק ביום קצר כהיום הזה, וכמ"ס משפט רשעים בגיהנם י"ב חדש והם שם"ה יום כנגד הימים שעבר בהם יום ביום, כי בדת ההפך הוא יקר הרע שהוא גשמי, וכן הפועל הוא משוער בימים גשמיים כימי עוה"ו, ונתבאר פעם פחות זה של אדם הראשון חלק שנה, לשלל ילמךך ליער ממנו ביומו הקצר כפועלן העוברים על דברי מלך ב"ו :

דאחר שניתנה התורה לוס האל יתברך שיטיעו למחוייבי מיתה כפי מה שנתבאר בתורה, ולא יענו את דינם חלק ימיהם ביום שנמך דינם, אבל מיתה בדי שמים וכרת המסורים חלק יתברך אינם נעשים בזמם חלק כפי ראות האל ית', כי מה שהוא על ידי ב"ד ח"ה שיעלמו עיניהם ממנו אם המחייב מיתה חלק ימיהם מיד ולא יחשוו אם היה זה המחוייב רשע בדינו ולדיק בשאר דברים, אבל האל יתברך שוקל מעשה איש ופקודתו יורי מעללי איש, ולפעמים ברהה לו לפי נדק משפטו להאריך לחוטא כפי מה שיראה לו לפי מעשיו עד שלא יגיע לוס' שהיא מיתה כרת או ימות עירובי כפי נדק דמו, כי אינו ירא שינלל מהעונם כי אלה ילך מרוחו וגו', וגם כמו לעולם עומדת ככחו אז כמו עתה להמיתו בשעתו המעומדת לו, משא"כ במלכותה דארעא שיראים שינלל העובר על דבריהם שיטמון או יבדה לדרך אחרת או שלא יהיה להם יכולת בזמן אחר אם יאריכו לו עתה :

וגחזור לענין אדם הראשון, כי גם שהאריך לו האל יתברך במיתה לא האריך לו בשאר עונשים שידון בשילוהו וגירושו ובעצבו וקוץ ודרדר וגו' ותשלום ט' קללות, וכן היא ולאשה חמר ארצה עצבוץ והרוך וגו' ותשלום תשע קללות, וכן עשהוהו חלו בהם ובזרעם לעתיד, ואין זה עול בהקו ית' כי אחר שהם עברו ונעשו בגופם נשאר טבעם מוכן להוליד כמותם וכמונם זרין זה מניעם מהאל ית' חלק מאבותם, כדמיון סרוני מלכות שמונם למלך ולא בציהם, ואין עונם זה מניעם מהמלך כי אם מאביהם שהרשיעו לעשות במה שנאכז ממונו. ואפשר לפי הפסע כי מ"ס בשם ויולד כדמותו בלמו שהוא לנגחי שולידו בטבעו ומזגו אשר נתקל כבר בו שנגרעה קומתו ושיאכל בעצבוץ וקוץ ודרדר הממית לו ויאכל ששם סדה וצבעת אפיו יאכל לחם, וכן מה שארר את האדמה פירש ואמר בעבורך כלומר במה שהוא לריך לך ממנה תהיה ארורה שלא תהיה מטובתה חלק בצעבוץ האכל ממנה וקוץ ודרדר וגו' :

דבן רחיה מן החום לעונם העוברים, מהם שנענם

קין בסריגת הכל אחיו ועבר על פי הסם ממה שדרשו בסנהדרין וינו' ה' אלהים על האדם כל ז' מלות בני נח אשר מכללם היא שפיות דמים, ולר' יהודה שאמר לא נלטוה אדם הראשון חלק על ע"ז ור' יהודה ב"ב אומר אף על צרכת ה' וי"א אף על הדינים, לריך לתת טעם למה נענש חפ"י גלות אם לא הוזהר על כך, וכפי דעת הרוב שאומר שהוזהר על כך למה לא נענש מיד וחלו לו עד שבעה דורות כמ"ס שבעמים יוקם, ואפשר לומר כי להיותו אחיו והוא גואל קרוב היה מיקל עליו האל יתברך כענין הדברים שסדרה האשה התקועת אל המלך דוד, ולספחהך ב' בנים וינלו שיהיה שדה ואין מליל צניהם ויבו הא' וכו' את וימת אחיו והיה קמה כל המשפחה וגו' וכו' את גמלתי וגו', והשיב לה דוד בסוף חי' ה' אם יפול משעתה בך ארלה, ובענין קין גם כן לא ראינו שנתעוררו אביו ואמו לנקום את דם הכל ארצה חמרו שדרש שאמר לו למה נענש בדיק והשיב עשיתי תשובה ונתפסחתי, וזכה אמר ית' קול דמי אחיך לועקים אלי מן האדמה כי אין מי שילעק וירלס לנקום את דמו כי אם דמיו בעלמם, ויסקל עליו בגלות שאמר לו נע וגד תהיה בדרך כמו אם היה הורג בשוגג שהגלות הוא עונש להורג בשוגג, מן הראוי כי הוא הרג והעלים את ההורג מבין בני משפחתו ית' ג"כ הוא נעלם מבין בני משפחתו ויהיה גולה לדרך אחרת, ולא יומת כמו שהמית כיון שלא היה במזיד, וזה שהיה במזיד עם היותו אחיו כנזכר החמיר על גלותו ואמר נע וד' שיהיה כד מבין מושב אביו ואמו ולא ימות במקום גלותו חלק יהיה נע ג"כ שם במקום גלותו, ובתשובה ששם במקום ח' היה נחלל וכתב וישב בדרך נוד שמישש שם במקום גלותו ולא הלך נע שם והיה מספיק לו עונש זה, ולכן נחמר לו שבעמים יוקם כי הוא נתיירר שמה יהרוב אותו כל מולדו כמו הגולה שאם יאל ממקומו והרגו גואל הדם אין לו דמים, אבל הוא היה הולך נע וגד שלא היה מתיישב במקום ח' היה נחלל חלק במקום פיר מקלטו, ולכן אמר אח"כ וישב בדרך נוד שלא יאל משם שלא יהרג, וענין ירחתו היה מזהמות חיות ועופות כמו שדרש ז"ל, והיה זה על דעת מי שאמר שהיו מדמיינן על חיילוק העולם הכל נעל את המעלליון ומהם הביא קרבן וקין נכלל הקרקעות ומהם הביא קרבן דין חמר ארעא דאת קאים דידי הוא ודין חמר מה דאת לביש דידי הוא דין חמר חלוץ ודין חמר פרח מתוך קד ויקם קין וגו' וע"ז היה ירא קין מזהמות חיות ועופות שהיו בחלקו של הכל והיו שהיו גואלי דמו, ואמר סכתוב דמי חלק שיהיה דמו מושלל על העצים ועל האבנים ולא יתהה הארץ מקבלת אותו כי יתהה מחלק קין, ואחר שקיבל עליו עונש הגלות חמר האל ית' לכן כל הורג קין שבעמים יוקם על דעת מי שאומר ב' עלו למטה וירדו שבעה, כי מי שיהרג

שיהיה קין אחר שקיבל עשו, מלך שבעים יהיה נקמה כי כולם הם גואלי דמו והוא נחשב ככללם, וגם הכל הנהרג מידי כיון שנהרגה האל יתברך בתשובתו עם הגלות גם הוא גואל דם קין אחיו, וזהו האות אשר עם לקין לבלתי הכות אותו כל מולאו מה שאמר שיהיה נקמת ההורגו שבעים כמ"ס, ואחר שנהרג קין על ידי הובל קין השביעי לו במדרש רז"ל ידע למך כי מה שאמר האל ית' שבעתים יוקם, ר"ל כי לשבעה דורות יהרג קין ודמו יוקם כיון שקיבל גלות, ומה שאמר לבלתי הכות אותו כל מולאו היה קודם שבעה דורות, ואמר כי שבעתים יוקם קין שהרג מזיד ולמך שעשה שונג שבעים ושבעה, כי ערך עונת הגלות צבאנו לעונת המיתה צמיד הוא אחד מעשר, ולכן אמר שבעים ושבעה מקין ואילך, ודרך רמז לאלו העשרה בין גימ'ל גלות למ"ס מיתה עשרה אותיות ד ה ו ז ח ט י כ ל, וכן בין מ"ס מזיד לש"ן שונג עשרה כ"ן ס"ע פ"ף ל"ן ק"ד, וכן בין למ"ד למך לקו"ף קין עשרה מ"ס כ"ן ס"ע פ"ף ל"ן, ומיתה ומזיד צבות אחת, וגלות ואונג ג"כ צבות אחת במ"ק, ודרך טעם כי ההורג מזיד הוא בשלימות ידיעת מוסיו החמשה עם החוש המשותף להם הם עשרה, וההורג שונג והוא חסר מכל אלה, וללמוד מהם כי העונש הוא כפי גודל החטא וכפי קטנו:

והראיה הגדולה ומפורסמת בחוש לענין העונש שנגיע לרשעים על עברת את פי ה' ית' הוא מענין דור המבול ודור הפלגה וסדום, שנמחו דור המבול בחטאתם ונפולו דור הפלגה בעונת ויהפכו סדום והבבלית עם שיהיה רבים, כי גם לעונת הזכות זכותה לרבים עדיף ואינם דומים מועטים העושים את המלות לרבים העושים את המלות, והיה ראוי להיות כמו כן לענין עונש החטא שיהיה עונש גדול לכל פרט ופרט מהם במה שחטאו ביחד ממה שהיו חוטאים כל אחד בפני עצמו עם היות החטא אחד בזיכות וכמות, ואינו כן כי מדה טובה יתירה ממדה פורענות ואדרבה הוא ית' מיקל ומאריך יותר בעונש הרבים עם היותם חייבים ממה שעושה עם המועטים והיחידים כי אינו חפץ בשמחת עולם, ולכן האריך לדור המבול כ"כ שנה כמ"ס והיו ימיו מלאה ועשרים לתת להם זמן לשוב, וכן התרה אותם על ידי נח בכל אלה השנים, מה שאינו עושה כן ליחידים המועטים, ולכן אמר הכתוב וירא ה' כי רבה רעת האדם בחי'ו וכו' רק רע כל היום, להורות עולם חטאתם שהיה מתייב השמחת עולם, כי אם לא היה כך היה מיקל ומאריך יותר, ואמר הכתוב ויאמר ה' אחמה את האדם אשר בראתי וכו', כי התרה בהם על ידי נח לומר להם בפירוש שימחה אותם מעל פני האדמה. ואפשר לומר כי להיות קשה בעיני האל ית' להעניש הרבים עם היותם רעים וחטאים רלה להוליא בשפתיו את

ההגדה ראיו כי היה ענשם מדה כנגד מדה ברוחאין חטאו וברוחאין דגונו וכמ"ס פרק חלק, וענין עשיית התיבה לא היה לרץ להלכת נח וצויו כי היה יכול להטילם בא"י לרעת מי שאומר שלא ירד בה המבול, או היה יכול לזאת להם שיעלו על הר צבוע ותלול ולא ימטיר עם מי המבול, ואפילו בצקעה אחת היה יכול להטילם שלא ישטפו במי המבול שיערמו כמו נד סביבם ורשעים אשר יבואו עמהם להלל יהיו נשפטים במקומם, כענין המלרים עם ישראל בקריעת ים סוף, אלא שרלה האל ית' שיעשה התיבה להחרות בהם שישובו בתשובה ברחוקם עורח ועמל נח בעשותו התיבה וישמעו דבריו ויחמנו, בראותם כי בטיה נח חכם וגדול צדור וזהו הטיה עורח בלחכה עלומה כזו אם לא היה יודע בודאי שיהיה עמיד לבא המבול אם לא היו שבים לא היה עורח בכל זה בכל אותם השנים, והגם כי ידע האל ית' כי בכל זאת לא ישובו, אם לא היה עושה כך היה מקום לבעל דין לחלוק ולומר כי אם היה מתרה בהם כראוי וכמו שעשה שיהיו שבים, וכן היה עשיית התיבה לזכות נח ולהראות לדקתו לעין כל, כי אם היה ניזול במקום אחר לא היתה מתפרסמת הללוה ויחשבו הרשעים כי גם כי לפי טעה לא היו בליים המים עליו אח"כ יבואו, כי גם ישראל על הים לא התמיד בהם כי אם לפי טעה עד שנכבשו המלריים ולא

והראיה הגדולה ומפורסמת בחוש לענין העונש שנגיע לרשעים על עברת את פי ה' ית' הוא מענין דור המבול ודור הפלגה וסדום, שנמחו דור המבול בחטאתם ונפולו דור הפלגה בעונת ויהפכו סדום והבבלית עם שיהיה רבים, כי גם לעונת הזכות זכותה לרבים עדיף ואינם דומים מועטים העושים את המלות לרבים העושים את המלות, והיה ראוי להיות כמו כן לענין עונש החטא שיהיה עונש גדול לכל פרט ופרט מהם במה שחטאו ביחד ממה שהיו חוטאים כל אחד בפני עצמו עם היות החטא אחד בזיכות וכמות, ואינו כן כי מדה טובה יתירה ממדה פורענות ואדרבה הוא ית' מיקל ומאריך יותר בעונש הרבים עם היותם חייבים ממה שעושה עם המועטים והיחידים כי אינו חפץ בשמחת עולם, ולכן האריך לדור המבול כ"כ שנה כמ"ס והיו ימיו מלאה ועשרים לתת להם זמן לשוב, וכן התרה אותם על ידי נח בכל אלה השנים, מה שאינו עושה כן ליחידים המועטים, ולכן אמר הכתוב וירא ה' כי רבה רעת האדם בחי'ו וכו' רק רע כל היום, להורות עולם חטאתם שהיה מתייב השמחת עולם, כי אם לא היה כך היה מיקל ומאריך יותר, ואמר הכתוב ויאמר ה' אחמה את האדם אשר בראתי וכו', כי התרה בהם על ידי נח לומר להם בפירוש שימחה אותם מעל פני האדמה. ואפשר לומר כי להיות קשה בעיני האל ית' להעניש הרבים עם היותם רעים וחטאים רלה להוליא בשפתיו את

ולא נשאר בהם עד אחד, ואומר במדרש כי נשאר פרעה לרחות ברעה עמו ותשועת ישראל, וכאן לא היה נשאר מהם כלל, ושארית שלטת לא היה כדאי להגיד נפלאות האל ית' כי לא היה מלך עליהם כפרעה על מזרים וכל העולם, ועתה בעשיית החיבה והללכה זה היה הסם מפורסם והיה ענשם כפול ברחוקם הלידי וכל ביתו באומותו יחיה, ואין לאל ידם להזיקם או ליגלל עמו בחיבה, וכן היה עשיית החיבה להללת כל הבע"ח אשר באו אל נח אל החיבה להחיות זרע על פני כל הארץ, כי אם היה הללת נח במקום מיוחד מן העולם לא היו נחשפים כל מיני הבע"ח, אם כי יש מהמקומות שאין קלת מהב"ח יכולים להיות ולא להיותם יחזיקים כי אם במקום בריחה, וגם קלחם היו הולכים וגולים במקום המים הרעים וימותו, בפרט העופות שהיו מעופפות למקום שיטטפו ויאבד מינם ולא היה מי שיכרסם בהיותם מפורדים ומפורדים, ועתה בחוף החיבה היו מוכנים ופרנסה מוכנת בראש נח החכם בכל טבעי הבע"ח לדעת מזונם ושיטת לחיותם על פני כל הארץ, כי בהיותם בחיבה שהיה רמה מעל הארץ באויר והיתה סולכת על פני המים היה נחשב לבע"ח כאילו כל אחד היה במקומו הראוי לו בארץ, וזהו שאמר בהם לחיות זרע על פני כל הארץ, כי הבע"ח היו נחשפים מעל פני האדמה ממקומות הגדולים ויוצאים בהם ולא היו יכולים להמלט במקום מיוחד ממקומות הארץ כי אינו שום לכולם והחיבה היתה מכילה את כולם וכאילו היה כל מין במקומו התייחד לו בחיבה החיבה סולכת על פני כל הארץ, ובזה היה להם קיום והעמדה שנתקיימו להיותם חיים על פני כל הארץ ולא כל אחד במקום המיוחד לה בארץ וכולם היו מכל פני הארץ, כי יש עופות ובה"ח מהם גדלים בקלה אחד מן הארץ ומהם בקלה אחר ואין להם חיות במקום אחר, ועתה כשניאלו באופן זה היה כבה שהיו וחזרו כל אחד למקומו המיוחד על פני כל הארץ כמו שזכר: וגם כי מעונש דור המבול אין רחיה מן הבע"ח לעונש היחיד העובר, כי היה איפשר כי לכלל יעניש ולא לפרט, אדרבה מתאון רחיה כי אם לכלל העולם יעניש ויחריב העולם בגללם, כ"ס ליחידים שאין לורך לחרוב עולם בעניש אותם כי דבר פריג הוא מעניש:

ובענין דור הפלגה נתפרסם ענשם ולא נתפרסם עונם עם היותו גדול כגד' ה', ולכן לא נענשו בנושם כי אם בהיותם נפויים על פני כל הארץ ובזה יתדלו לבנות העיר, ונלמד מזה כי גם כמה שחומת הארץ במהשבה בינו לבין בוראו הוא נענש כ"ס כשהוא מלך המהשבה למעשה, והאל ית' מיקל בענשו קודם שיבא ליד גמר המעשה שלא ילעך להענישו עונש גדול כשימור המעשה, ובענין סדום ועמורה כאמר זקת סדום ועמורה בי רבה וחמאתם כי כבדה מאד ממה שהיתה

הזעקה, ונלמד מזה כי האל ית' מאריך בשאין מי שילעך כמו דבור המבול, כי כולם היו מוכנים ומרוצים על חמאתם ואפילו הגנזל היה חפץ ולא היה לזעק כי גם הוא היה גוזל ומומם לאחרים, אבל בסדום ועמורה היתה לעקה המעבירים ושבים וממקלה בני העיר ג"כ, והיתה לעקתם בדין כי חמאתם כבדה מאד מן הזעקה וכמה"כ (שמות כ"ב) כי אם לעק ילעך אלו ושמעתי כי חנון אני שנוקקין ללעק תחלה:

ואפשר לומר כי גם שחמאת הוא שונג ואלו היו כמו שונגים חולי שלא היו יודעים שנלעוו בני נח על הגזל כ"ס שאר הדברים שהיו עושים, ומה שהיו דנים שופטיהם שלא היו מלווים בפרוש עליהם, ואפילו הכי היה החטא כבד מאד מלד מה שדורגלו זו וכעשה להם היתר, ולכן אמר כי כבדה חמאתם, כי גם שחמאת הוא קל הם הוכיפו חטא על חטא עד שהיה כבד מאד, וגם מלד שהיה טבעם רע ובגאווה וגדל לבב היו חוטאים וכמה"כ וחגשי סדום רעים וחטאים, כי גם שהיו חוטאים על ידי שונג היה מלד שהיו רעים בטבעם וכוונתם לעשות רע, וזהו כבד עליהם חמאתם מאד, כי גם שלא ידעו שהיו מוזיהים מהאל ית' על מה שהיו עושים ידעו שהיו נעשיתם רעים ולא היו נמנעים מהם. וסמך כהבזר רעים וחטאים למחשבה להסחיל לוע עד סדום, לתת ההללוה ללוע סתק שם כי לא ידע היוסח רעים וחטאים כי לא נודעה עדיין ולא עלתה רעתם כי אם לפני ה' ולא לפני הערים אשר בציבותיהם, ולכן יותר אברהם אבינו למלך סדום הנפש והרכוש כמו שאמר אם מחוט וגו' והולך האל ית' לגלות לאברהם ענין רעתם ומה שיעשה להם: **וגראייה** כי גם שלא נענש לוע על שחך שם כי לא היה יודע רעתם, נענש וילעזר ב' פעמים על מה שהיה לו ריב עם אברהם וכמ"ס אל נח תהי מריבה ביני וביניך וגו', כי גם שעד עתה לא היתה מריבה אלא בין הרושע עתה היתה נמשכת מריבה ג"כ להם, ולזה אמר אל נח תהי מריבה כלומר עתה תמשך המריבה בינינו ג"כ, ולכן הפרד נח מעלי, ובחיות לוע בלתי מאמין שנתברך בשביל אברהם כמו שחזר וגם ללוע הסוהך את אברהם וגו' והיותו מאמין כי הוא יהיה יורש עזר לאברהם, נענש שנמחר הוא וכל ביתו ורכושו ביד מלך סדום והלילו אברהם שהשיבו את רכושו, להורות כי על ידו ובגללו היה לו אותו הרכוש כי צדק ה' אותו בגלל אברהם, ועל מה שהאמין שהוא יהיה יורש עזר לאברהם נסחך בסדום ויהי קרוב להיות נספה בעון העיר הוא וכל רעהו אלא שנמלט בזכות אברהם כמ"ס ויהי בשחת וגו' ויזכור אלהים את אברהם וישלח את לוע מתוך ההפכה, ויגלל ממונו ויגלל גופו בשתי הפעמים בזכות אברהם, ונענשו סדום וחברותיה בהפסד מפני מהם מנעו רגל האורחים להתיישב בעיר

אמר לי אחותי היא, לא אמר הלא הוא אמר אחותי היא על מה שאמר קודם ויאמר אברהם אל שרה אשתו אחותי היא, הלא אמר הלא הוא אמר לי אחותי היא והיא אמירתו לשלוהו של אבימלך שאחותו היא והיא מרוצה לתת לו, והיא גם היא אמרה דרך כבוד אחי הוא והיא ביעניו יעשה צי, והשב אבימלך כי מה שנהגב פרעה עם שלקחה היה על שלקחה בזונם עם היותו אחותו וכחש לו כחילו לקח אשת איש, וכשארבו הימים וזא אברהם לגרר חשב אבימלך ודאי כי היתה אחותו כמו שאמר הוא, שאם היתה אשתו היתה יולדת לו בכל אלו השנים מאז שירד למצרים ועד עתה: עבה עלישית נתנבט פרעה נגעים גדלים וכל ביתו על שלקח את שרה מיד לביתו עמו וכלו לקרב אליה וכח"ס ותוקח האשה בית פרעה, ובאבימלך נאמר ויקח את שרה שלקחה לסיכלו ולא קרב אליה למקום שהיתה שם, והוא לרוב לומר שלא נגע בה אפילו באמצע קטנה כמו שכתוב ואבימלך לא קרב אליה, ואמר בהם לבני ובנותיו כפי עשיתי זאת, כי בכל לב האמין כי היתה אחותו, לא כפרעה שאמר למה לא הגדת לי כי אשחק היא למה אמרת אחותי היא, כי הוא לקחה קודם בחזקת אביה אשתו כמו שזכר, וידע כי מה שאמר אח"כ אחותי היא לא היה אלא מירחאו שראש שלקחה בזונם ולכן נהרעם אבימלך על אברהם הרבה יותר מאלו ממה שנתרעם פרעה והאר"י אברהם בהתגלותו לו יותר: ובענין ישמעאל ועשו לא נכתב רשעם בפירוש ולא ענשם, כי לא עלתה רעתם לפניו בזכות אשתו ולא יטערו בלצערם, ובזכותם נ"כ נפתחו עיניו תשובה לישמעאל בסוף ימיו כי לא הרבה לתקוף כמו מה שרמזו בפשו הוא עשו עשה והרבה אשמה, ומפני שלא שב לא הוכרס מיתחו כישמעאל כי לא לכבוד יחשב לאבות שיזכר מיתח מי שהוא מזרעם ללכת לבאר שחת בלי תשובה: וענין השבטים העלם וענשם במצרים יוסף נהפךם כי הם עלמם הלדיקו עליהם את הדין באמרם אבל אשמים אהנו. על אחינו אשר ראינו רדת נפשו וגו' ויען ראובן אותם לאמר הלא אמרתי אליכם לאמר אל תחטאו בילד ולא שמתם וגם דמו הנה נדרש, הורה כי החטא שכתבתי יוסף על העונש, כי אם לא היתה התורה לא היו נעשים אלא על מה שזערו אותו בהשליכם אותו הצורה ואם הוא מת שם היתה כמו גרמא בדיקון ועשה שותרו גם דמו הנה נדרש, ובחב"כ נ"כ מה שבא בפירוש מן העונש לעזרים, כמ' בראשית:

פרק המשה וארבעים

ומה שבא בפירוש בספר הלדיקים נמשך ועונש הרשעים, הוא מה שהתחיל בשבת ושכר ישראל שפרו וישרנו וגו' במאד מאד וכאשר יענו

בעיר ומנע מקומם מהיות זו עובר ושב, וגם יד' היתה גם בלי התורה מפני היות הזעקה רבה כמו שכתוב זעקת כדום ועמורה כי רבה וגו': וכן נלמד עונש בעובר על דבר ה' עם היותו יחיד ומיוחד שבעם והוא פרעה מלך מצרים, וכן אבימלך מלך גרר, שהוציא על פרעה נגעים גדולים על דבר שרי אשת אברהם, ולאבימלך נאמר הן מת על האשה וגו', ועם היות כלל התאמת שרה נראה ענשם בלתי שיה, כי בפרעה נאמר וינגע ה' את פרעה נגעים גדולים, ובאבימלך נאמר הן מת וגו' ויתפלל בעדן והיה, ונאמר אח"כ כי עלר עזר ה' לבית אבימלך ולא הוזכר הוא בענין אלא ברפואה, וכפי הנראה היות אבימלך רואי ליענש יותר מפרעה, אם מפני שידע מה שנתנבט פרעה עליה ולא לקח מוכר, ואם מפני כי במצרים לא הורגו נשים יפות וכח"ס והיה כאשר הקריב לבא מצרימה ויאמר אל שרה אשתו וגו' ובגרר היו מורגלים בנשים יפות, ואם מפני שזמרה הללו את שרה הנוגה היא למלך ובגרר לא הוזכר שחללו ובעל"ז לקחה:

וגראה לומר כי פרעה נתנבט מכמה סבות: ראשונה על כי מיד כזוא אברהם מצרימה לוקחה שרה לביתו, ובאבימלך נאמר קודם כי גר אברהם בגרר ואח"כ וישלח אבימלך וגו' ויקח את שרה: שנית כי לא הספיקה היא לקיים מצות אברהם שאמר לה אחותי נא אחותי את, כלומר מעשה בראשית למצרים תחילי לומר כי את אחותי כדי שיתוקר אורח כל ארץ מצרים לאחות, ולא הספיקה להחזיק עצמה בכך עד שלקחה כמו שכתוב והיה כזוא אברהם וגו', כי לא שמע פרעה עדיין שהיתה אחותו אלא היתה בחזקת אשת איש כמו שכתוב ויראו מצרים את האשה וגו' ותוקח האשה בית פרעה, ובאבימלך נאמר ויגר בגרר ויאמר אברהם אל שרה אשתו אחותי היא ואח"כ וישלח אבימלך וגו', כי לסבה מה שאמר אחותי היא שלא לקחה, ואמר ויקח את שרה שאמר עליה שהיתה אחותו והיתה שרה לעלמה מבלי דעות אחרים עליה לא אשה כי מאיש לוקחה זאת והיה תחת רשות אישה, וע"ז נאמר בפרעה על דבר שרי אשת אברהם, כי כשלקחה היתה עדיין בחזקת אשת אברהם אלא שאמר שלוקחה את אברהם אשתו אחותו כשראה שלקחה, ולא אמר ולאברהם העיב בעצמה כי הם לקחו בחזקת אשתו ובחזקת יד המלך כמו שכתוב ותוקח האשה בית פרעה, ואח"כ אמר הוא שהיתה אחותו והראה להם בזה רצון שב קוב להתחתן במלך ולזה הטיב לו בעצורה, ובאבימלך הוזכר כי אחר שגר אברהם בגרר אמר אל שרה אשתו אחותי היא ואז שלא אבימלך ולקחה, כלומר ששלח שושבינים לקחה לו לאשה ושירבה לה מחר ומחר, ושאלו את פיה שמתהלם לינשא לאבימלך ונתרמית והודית שהיתה אחותו, וכמו שהתהלל הוא ואמר הלא הוא

